

Philippa Gregory • BIJELA KRALJICA

PHILIPPA GREGORY

BIJELA KRALJICA

Prevela s engleskoga
Mirta Jambrović

Naslov izvornika

Philippa Gregory

The White Queen

Copyright © 2009 by Philippa Gregory

Za Anthonyja

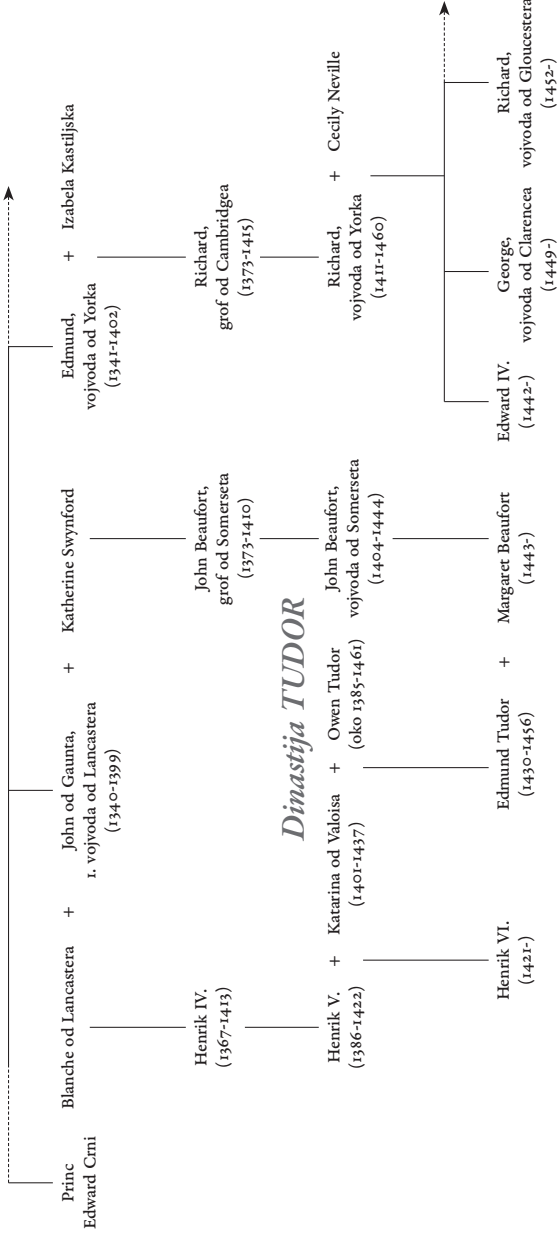
ZARAĆENI ROĐACI

Dinastija York, Lancaster i Tudor u proljeće 1464.

Dinastija LANCASTER

Dinastija YORK

EDWARD III.
(1312-1377)

U tmimi šume mladi vitez začuo je žuborenje vodoskoka mnogo prije no što je ugledao odsjaj mjesečine na mirnoj površini. Spremao se zakoračiti, žudeći uroniti glavu, ispiti tu studen, kada je ostao bez daha ugledavši nešto tamno kako se miče u vodenim dubinama. U mramornoj udubini fontane bilo je nešto poput goleme ribe, poput utopljenoga tijela. Onda se pomaknulo i uspravilo pa je ugledao zastrašujuće nagu ženu kako se kupa. Dok je ustajala, a voda joj curila niz bokove, njezina koža činila se bljedom i od bijele mramorne fontane, a mokra kosa tamnom poput sjene.

Ona je Meluzina, božica vode, i živi u skrivenim izvorima i vodopadima svake šume u kršćanskome svijetu. Sve do Grčke. Kupa se i u maurskim fontanama. U sjevernim zemljama, gdje su jezera prekrivena ledom koji pucketa kada se iz njih izdiže, poznata je pod drugim imenom. Muškarac je može voljeti ako nikome ne govori o njoj i ako je ostavi samu kada se želi kupati. Zauzvrat, ona će ga voljeti dok ne pogazi riječ, što muškarci uvijek čine, a onda će ga svojim ribljim repom povući u dubine i njegovu izdajničku krv pretvoriti u vodu.

Meluzinina tragedija, na kojemu god jeziku ispričana, koju god melodiju pjevala, jest u tome da će muškarac uvijek obećati više nego što može ispuniti ženi koju ne može razumjeti.

PROLJEĆE 1464.

Moj otac je *sir* Richard Woodville, barun Rivers, engleski plemić, zemljoposjednik i pristaša istinskih kraljeva Engleske, loze Lancastera. Moja majka potječe od burgundskih vojvoda pa u sebi nosi vodenastu krv božice Meluzine, koja je sa svojim zatravljenim ljubavnikom vojvodom utemeljila njihovu kraljevsku kuću i koju se još uvijek može čuti kako u trenucima najveće nevolje izvikuje upozorenje iznad krovova dvorca kada sin i nasljednik umire, a obitelj je prokleta. Barem tako kažu oni koji vjeruju u te stvari.

Zbog međusobno suprotstavljenog podrijetla — krute engleske zemlje s jedne, i francuske božice vode s druge strane, čovjek bi mogao svašta očekivati od mene: da budem čarobnica ili obična djevojka. Ima i onih koji će reći da sam oboje. Ali danas, dok posebno brižno češljam kosu i slažem je ispod najvišega uresa za glavu, uzimam za ruke svoja dva sinčića, koji nemaju oca, te hodam prema cesti koja vodi do Northamptona, dala bih sve što jesam da samo ovaj put budem jednostavno neodoljiva.

Trebam privući pozornost mladića koji odlazi u novu bitku protiv nepobjediva neprijatelja. Možda me i ne vidi. Vjerojatno neće biti raspoložen za prosjake ili kokete. Trebam pobuditi njegovu samilost, potaknuti razumijevanje za svoje potrebe i ostati mu u sjećanju dovoljno dugo da učini nešto za njih obojicu. A to je muškarac kojemu se svake večeri nude prelijepe žene i još stotine njih žele sve što on može dati.

On je otimač i silnik, moj neprijatelj i sin mojega neprijatelja, ali daleko sam od odanosti prema bilo kome, osim prema svojim sinovima i samoj sebi. Vlastiti mi se otac borio u bitki kod Towtona protiv toga čovjeka koji se sada naziva engleskim kraljem, iako je tek nešto više od razmetljiva dječaka. I nikada nisam vidjela muškarca slomljena poput mojega oca kada se vratio kući iz Towtona: ruka u kojoj drži mač krvavila mu je kroz jaknu, lice mu je bilo bijelo dok je govorio da je taj mladac zapovjednik kakvoga dosad nismo vidjeli, da se naše težnje neće ostvariti i da smo, dok je on živ, svi bez nade. Pod zapovjedništvom toga mladića u Towtonu je sasječeno dvadeset tisuća muškaraca. Moj je otac rekao da je to bila žetva Lancastera, a ne bitka. Henry, zakoniti kralj, i njegova supruga kraljica Margareta Anžuvinska, pobjegli su u Škotsku, uništeni tolikom smrću.

Oni među nama koji su ostali u Engleskoj, nisu se lako predali. Bitke su se nastavile u pokušaju da se odupremo tomu nezakonitome kralju, tomu mladcu od Yorka. Prije samo tri godine, u bitki kod St. Albansa, ubijen je i moj suprug, zapovjednik naše konjice. Ostala sam udovica i svu zemlju i bogatstvo koji su mi nekoć pripadali, oduzela mi je svekrva uz pomoć pobjednika, gospodara ovoga mladoga kralja, velikoga lutkara, političkoga spletkara Richarda Nevillea, grofa Warwicka, koji je ovoga taštoga mladića, s tek napunjenom dvadeset i jednom godinom, učinio kraljem i koji će nama koji još branimo kuću Lancaster zagorčati život u Engleskoj.

Sada su jorkisti u svakoj velikoj kući u zemlji, i svaki unosan posao ili mjesto ili porez u njihovoj je ovlasti. Njihov mladi kralj na prijestolju je, a njegovi pristaše tvore novi dvor. Mi, poraženi, beskućnici smo u vlastitim kućama i stranci u vlastitoj zemlji. Naš kralj je prognanik, naša kraljica osvetoljubiva strankinja koja šuruje s našom starom neprijateljicom Francuskom. Moramo se nagoditi sa silnikom iz kuće York, istodobno se moleći da se Bog okrene protiv njega i da naš istinski kralj krene na jug s vojskom spremnom za još jednu bitku.

U međuvremenu, kao i mnoge druge žene čiji su muževi mrtvi a očevi poraženi, moram sastaviti svoj život od preostalih komadića. Nekako moram vratiti svoje bogatstvo, iako se čini da mi u tome ni rođaci ni prijatelji ne mogu pomoći. Poznati smo kao izdajice. Oprošteno nam je, ali nismo omiljeni. Svi smo nemoćni. Morat ću se sama zauzeti za sebe i objasniti svoj slučaj mladcu koji toliko malo poštuje pravdu da bi se usudio povesti vojsku na vlastitoga rođaka, okrunjenoga kralja. Što čovjek može reći takvome divljaku, a da on to razumije?

Moji sinovi, Thomas, kojemu je devet, i Richard, kojemu je osam godina, odjeveni su u najbolju odjeću, kosa im je navlažena i zalizana, lica im sjaje od sapuna. Čvrsto ih držim za ruke, svakoga s jedne strane. Oni su pravi dječaci i kao čarolijom privlače na sebe prljavštinu. Ako ih ispustim samo na trenutak, jedan će izgubiti cipele, drugi poderati sokne, a obojica će uspjeti zablaiti lice i zamrsiti kosu lišćem. Thomas će sigurno upasti u potok. Ovako, vođeni mojim stiskom, skakuću s jedne noge na drugu u agoniji dosade i usprave se tek kada kažem: — Tiho, čujem konje.

Isprva zvuči kao šapat kiše, a onda u trenutku preraste u grmljavinu. Zveket orme i lepršanje zastavica, zvečanje pancirne košulje i soptanje konja; zvuk, miris i huka stotine njih koji divljački trče, zastrašujući su. Bez obzira na to što sam odlučila iskoračiti i natjerati ih da se zaustave, moram se povući. Kako li je tek suočiti se s tim ljudima koji odlaze u bitku s uperenim kopljima? Kako se itko može suočiti s time?

Thomas ugleda голу plavu glavu usred te bijesne buke i dječacki poviče — Huraaaaa! — Vidim kako se na zvuk njegova visoka glasa muškarčeva glava okrenula. Ugledao je mene i dječake, rukom zgrabio uzde i zaurao — Stoj! — Konj mu se propeo na stražnje noge i zastavio. Cijela povorka jahača zanosila se, zaustavlja i psuje zbog toga. A onda najedanput, sve je tiho i oko nas diže se prašina.

Jahačev konj otpuhne, zatrese glavom, ali muškarac na njegovim visokim leđima sjedi uspravno poput kipa. Gleda me i ja gledam njega. Tako je tiho da čujem drozda u granama hrasta iznad mene. Kako li samo pjeva! Bože dragi, pjeva kao da širi blaženstvo, radost pretvara u zvuk. Nikada nisam čula pticu tako pjevati, kao da pjeva sreću.

Zakoračim, još uvijek držeći sinove za ruke. Otvaram usta kako bih mu ispričala svoju priču, ali u tom trenutku, tom presudnom trenutku, ostajem bez riječi. Sve sam dobro uvježbala. Pripremila sam mali govor, ali sada nemam ništa. Riječi gotovo da mi i nisu potrebne. Samo ga gledam i nekako očekujem od njega da sve razumije: moj strah od budućnosti i sve ono čemu se nadam za svoje dječake; nedostatak novca i sažaljenje mojega oca koje me razdražuje i zbog kojeg mi je život pod njegovim krovom tako nepodnošljiv; hladnoću mojega kreveta noću i moju čežnju za još jednim djetetom; osjećaj da mi je život završio. Dragi Bože, tek mi je dvadeset sedam godina, izgubila sam svaku nadu i suprug mi je mrtav. Hoću li biti još jedna od mnogih siromašnih udovica koje provode ostatak života za tuđim ognjištem,

pokušavajući biti dobre gošće? Zar me nikada više nitko neće poljubiti? Zar više neću osjetiti radost? Nikada više?

A ptica još pjeva kao da govori da je, onima koji to žele, lako biti radostan.

Mahne rukom prema starijemu čovjeku pokraj sebe, on vikne zapovijed, a vojnici okrenu konje od ceste i odu u sjenu stabala. Kralj skoči sa svojega velikog konja, ispusti uzde i krene prema meni i mojim dječacima. Ja sam visoka žena, ali viši je od mene za glavu, sigurno je mnogo viši od sto osamdeset centimetara. Moji sinovi izvijaju vrat kako bi ga vidjeli, za njih on je div. Ima plavu kosu, sive oči, od sunca potamnijelo nasmiješeno lice, privlačno i samilosno. On je kralj kakvoga dosad nismo vidjeli u Engleskoj, muškarac kojega će ljudi odmah zavoljeti. Oči su mu usredotočene na moje lice kao da znam neku njegovu tajnu, kao da se poznajemo oduvijek. Osjećam da mi obrazi gore, ali ne mogu maknuti pogled s njega.

U ovome svijetu skromna žena gledala bi u svoje cipele, onaj koji nešto moli duboko bi se naklonio i ispružio ruku, ali ja stojim uspravno. Zaprepaštena sam onim što činim, zurim kao priprosta seljanka, ali ne mogu maknuti pogled s njegovih očiju, njegovih nasmiješenih usta, njegova pogleda koji gori na mojemu licu.

— Tko je ovo? — pita, još uvijek gledajući u mene.

— Vaša Milosti, to je moja majka, *lady* Elizabeth Gray. — pristojno odgovori moj sin Thomas, skine kapu i nakloni se.

I Richard, s moje druge strane, nakloni se i promrmlja, kao da ga se ne čuje — Je li ovo kralj? Stvarno? On je najviši čovjek kojega sam ikada vidio!

Naklonim se, ali ne mogu odvratiti pogled. Umjesto toga, strastveno ga gledam, onako kako bi žena gledala muškarca kojega obožava.

— Ustanite, — kaže. Glas mu je tih, samo ga ja čujem. — Došli ste me vidjeti?

— Trebam vašu pomoć, — govorim. Jedva oblikujem riječi. Čini mi se da ljubavni napitak kojim mi je majka namočila rubac ispod uresa za glavu djeluje na mene, a ne na njega. — Sada kada sam udovica, ne mogu dobiti zemlju koju sam dala u miraz, ni posjed na koji imam doživotno pravo nakon smrti supruga. — Na njegovu licu vidim zainteresiran smiješak. — Sada sam udovica. Nemam od čega živjeti.

— Udovica?

— Moj suprug bio je *sir* John Grey. Poginuo je kod St. Albansa, — kažem. Time priznajem njegovu izdaju i prokletstvo mojih sinova. Kralj će prepoznati ime zapovjednika protivničke konjice. Grizem usnu. — Vaša Milosti, njihov otac obavljao je svoju dužnost onako kako je mislio da treba, bio je odan čovjeku kojega je smatrao kraljem. Moji dječaci nisu krivi nizašto.

— Ostavio vam je ova dva sina? — nasmiješeno ih pogleda.

— Nabolji dio mojega bogatstva, — kažem. — Ovo je Richard, a ovo Thomas Grey.

Kimne im. Oni zure u njega kao da je otmjeni konj, prevelik da bi ga pogladili, ali mu se mogu diviti sa strahopoštovanjem. Ponovo me pogleda. — Žedan sam, — kaže. — Je li vaša kuća blizu?

— Bila bi nam čast... — pogledam čuvara koji jaše s njim. Sigurno ih je više od stotinu. Zasmijulji se. — Oni mogu nastaviti, — odlučim. — Hastings! — Stariji muškarac okrene se i čeka. — Vi krenite u Grafton. Stići ću vas. Smollet neka ostane sa mnom. I Forbes. Ja ću doći otprilike za sat vremena.

Sir Willian Hastigs pogleda me od glave do pete kao da sam lijep komad vrpce na prodaju. Odgovorim mu oštrim pogledom pa skinje šešir, nakloni mi se i pozdravi kralja te vikne čuvaru da zajaše konja.

— Kamo idete? — pita kralja.

Mladi kralj me pogleda.

Idemo u kuću mojega oca, baruna Riversa, *sir* Richarda Woodvillea, — ponosno kažem, iako znam da će kralj prepoznati ime čovjeka koji je uživao veliku naklonost lankasterskoga dvora, koji se borio za njih i koji mu je jednom osobno izgovorio teške riječi u vrijeme kada su York i Lancaster bili u svađi. Svi sve znamo jedni o drugima, ali pristojno zaboravljamo da smo svi bili odani Henryju VI., prije nego što ga je čovjek koji stoji preda mnom izdao.

Sir William podigne obrvu kada je čuo ime mjesta na kojem se njegov kralj odlučio zaustaviti. — Ako je tako, sumnjam da ćete se zadržati, — neljubazno primijeti i odjaše. Tlo podrhtava dok prolaze pokraj nas, a dok se oko nas sliježe prašina, mi ostajemo u ugodnoj tišini.

— Mojem je ocu oprosteno i vraćen mu je naslov, — kažem braneći se. — Sami ste mu oprostili nakon Towtona.

— Sjećam se vaše majke i vašega oca, — kralj će mirno. — Poznajem ih od dječaćkih dana, u dobrim i lošim vremenima. Jedino me čudi da me nikada nisu upoznali s vama.

Moram suspregnuti hihotanje. Ovaj je kralj na zlu glasu kao zavodnik. Nitko pri zdravoj pameti ne bi pustio svoju kćer da se upozna s njime.

— Biste li pošli ovuda? — zamolim ga. — Kuća mojega oca je blizu.

— Momci, želite li jahati? — pita ih. Oni podignu glave poput znatiželjnih pačića. — Obojica se možete popeti, — kaže i podigne Richarda, a zatim i Thomasa u sedlo. — Sada se čvrsto uhvatite. Ti se uhvati za brata, a ti — Thomas, zar ne? — ti se uhvati za jabuku sedla.

Prebacuje uzde preko ruke, a zatim drugu ruku pruža prema meni i tako idemo prema mojoj kući, kroz šumu, pod sjenom stabala. Kroz razrezanu tkaninu rukava osjećam toplinu njegove ruke. Moram se suzdržati da se ne nagnjem prema njemu. Gledam prema kući i majčinu prozoru; primijetim neku sjenu iza stakla i zaključim da je gledala kroz prozor želeći da se dogodi upravo ovo.

Kada smo stigli do kuće, stajala je ispred ulaznih vrata. Pokraj nje bio je naš konjušar. Duboko se naklonila. — Vaša Milosti, — ljubazno ga pozdravi, kao da kralj dolazi u posjet svaki dan. — Dobro došli u Grafton Manor.

Konjušar dotrči do nas, uzme konja za uzde i odvede ga u staju. Moji sinovi drže se za konja još nekoliko posljednjih metara, a moja majka korača unatrag i uz naklon uvodi kralja u dvoranu. — Hoćete li popiti čašu piva? — pita ga. — A imamo i vrlo dobro vino mojih rođaka iz Burgundije.

— Popio bih pivo, ako može. — ljubazno odgovori. — Od jahanja se ožedni. Vruće je za proljeće. Dobar vam dan, *lady* Rivers.

Na povišenome stolu u velikoj dvorani poslagane su čaše, vrč piva i vino. — Očekujete društvo? — upita.

Ona mu se nasmiješi. — Nijedan muškarac ne bi mogao samo projahati pokraj moje kćeri, — kaže. — Kada mi je rekla da vam želi iznijeti svoj slučaj, tražila sam da mi donesu naše najbolje pivo. Pretpostavljala sam da ćete stati.

Smije se njezinu ponosu pa se okreće i smiješi meni. — Uistinu, samo bi slijepac mogao projahati pokraj vas, — kaže.

Spremam se odgovoriti, ali pogledi nam se opet sretnu i ne mogu se sjetiti ničega što bih mu mogla reći. Samo stojimo i dugo se gledamo, sve dok mu moja majka ne doda čašu i tiho poželi — Uzdravlje, Milosti.

Zatrese glavom kao da se probudio. — Je li vaš otac ovdje? — upita.

— *Sir* Richard je odjahao do naših susjeda, — odgovorim. — Očekujemo da će se vratiti na večeru. Moja majka uzme čistu čašu, podigne je prema svjetlu i pucne jezikom kao da s čašom nešto ne valja. — Ispričajte me, — kaže i ode. Kralj i ja sami smo u velikoj dvorani. Kroz prozor iza dugačkoga stola ulijeva se sunce, kuća je tiha kao da svi zadržavaju dah i slušaju.

Prolazi iza stola i sjeda u najveći stolac. — Molim vas, sjednite, — kaže i pokaže na stolac pokraj sebe. Sjedam mu zdesna, kao da sam njegova kraljica, i dopuštam da mi ulije pivo u čašu. — Ispitat ću vaš zahtjev da vam se vratite posjedi, — kaže. — Želite li vlastitu kuću? Zar niste sretni ovdje s majkom i ocem?

— Ljubazni su prema meni, — kažem. — Ali naviknuta sam na vlastito kućanstvo, na upravljanje vlastitim posjedima. A ako ne vratim posjede njihova oca, moji sinovi neće imati ništa. To je njihovo nasljedstvo. Moram braniti svoje sinove.

— Ovo su bila teška vremena. — kaže. — Ali uspijem li zadržati prijestolje, pobrinut ću se da Zakon zemlje opet vrijedi u cijeloj Engleskoj, a vaši dječaci odrastat će ne bojeći se rata.

Kimnem.

— Jeste li odani kralju Henryju? — pita me. — Jeste li, kao i vaša obitelj, odani Lancasterima?

Naša povijest ne može se zanijekati. Znam da su se u Calaisu oštro posvađali ovaj kralj, tada tek mladi jorški sin, i moj otac, tada jedan od velikih lankasterskih lordova. Moja je majka bila prva dama na dvoru Margarete Anžuvinske; sigurno je mnogo puta srela zgodnoga mladoga jorškog sina i bila njegova pokroviteljica. Ali tko je tada mogao znati da bi se svijet mogao okrenuti naglavce i da će kći baruna Riversa baš toga mladića morati moliti da joj se vratite posjedi. — Moji su roditelji bili vrlo ugledni na dvoru kralja Henryja, ali moja obitelj i ja sada prihvaćamo vašu vlast, — brzo odgovaram.

Smiješi se. — Razborito od svih vas, s obzirom na to da sam pobijedio, — kaže. — Prihvaćam vašu odanost.

Slabašno zahioćem i njegovo lice odmah postane toplije. — Dao Bog da brzo završi, — govori. — Henry ne posjeduje ništa osim nekoliko dvoraca na divljemu sjeveru. Kao svaki odmetnik, može sakupiti

razbojнике i hajduke, ali ne može okupiti ozbiljnu vojsku. Njegova kraljica ne može beskonačno dugo dovoditi neprijatelje ove zemlje da se bore za njezin narod. Oni koji se bore za mene, bit će nagrađeni, ali čak i oni koji su se borili protiv mene vidjet će da ću biti pravedan u pobjedi. Potrudit ću se da moji zakoni dopru i do sjevera Engleske, prođu i kroz njihova uporišta, sve do granice sa Škotskom.

— Idete li sada na sjever? — upitam. Otpijem gutljaj piva. To je majčino najbolje pivo, ali osjećam da ima drugačiji okus, sigurno je u njega dodala nekoliko kapljica tinkture, ljubavnoga napitka, nečega što će povećati ljubavnu želju. Meni ne treba ništa. Već sam bez daha.

— Trebamo mir, — kaže. — Mir s Francuskom, mir sa Škotima, mir među braćom i rođacima. Henry se mora predati, njegova žena mora prestati dovoditi francuske jedinice da se bore protiv Engleza. Više ne bismo trebali biti podijeljeni, Yorkovi protiv Lancastera: trebamo svi biti Englezi. Ništa toliko ne truje zemlju kao kada se njezini sinovi bore jedni protiv drugih. To uništava obitelji, svakodnevno nas ubija. Stat ću tome na kraj još ove godine.

Osjetim mučan strah koji je stanovnicima ove zemlje poznat gotovo cijelo desetljeće. — Čeka nas još jedna bitka?

Smiješi se. — Potrudit ću se zadržati je daleko od vaših vrata, moja gospo. Ali mora se dogoditi, i to uskoro. Pomilovao sam vojvodu od Somerseta i ponudio mu prijateljstvo, a on je sada opet pobjegao Henryju. Lankasterski prevrtljivac, izdajica kao svi Beauforti. Percyjevi dižu sjever protiv mene. Mrze Neville, a oni su moji najveći saveznici. Sada je to poput plesa: plesači su na svojem mjestu, moraju plesati. Bitke će biti, to se ne može izbjeći.

— Kraljičina će vojska proći ovuda? — Iako ju je moja majka voljela i bila prva među njezinim damama, moram reći da je njezina vojska okrutna i strašna sila. Plaćenici kojima nije nimalo stalo do ove zemlje: Francuzi koji nas mrze i divljaci sa sjevera Engleske kojima su naša plodna polja i bogati gradovi dobri samo za pljačku. Posljednji put dovela je Škote i obećala im da sve što ukradu mogu zadržati kao plaću. To je isto kao da je unajmila vukove.

— Zaustavit ću ih, — mirno kaže. — Suočit ću se s njima na sjeveru Engleske i pobijedit ću ih.

— Kako možete biti tako sigurni? — uskliknem. Zabljesne me osmijehom i od uzbuđenja susprežem dah. — Zato što nikada nisam izgubio bitku, — kaže s lakoćom. — Nikada i neću. Brz sam na bojnome

polju i vješt, hrabar sam i imam sreće. Moja vojska kreće se brže od bilo koje druge; tražim od njih da se kreću brzo i pod punom spremom. Brži sam od svojih neprijatelja i znam predvidjeti njihovo kretanje. Ne gubim bitke. Imam sreće u ratu, kao i u ljubavi. Nikada nisam izgubio ni u jednoj od tih igara. Neću izgubiti od Margarete Anžuvinske, pobijedit ću.

Smijem se njegovu samopouzdanju kao da nisam zadivljena, ali zapravo me opčinio.

Dovršava pivo i ustaje. — Hvala vam na ljubaznosti, — kaže.

— Idete? Već idete? — promucam.

— Napisat ćete mi detalje svojega zahtjeva?

— Da. Ali...

— Imena, datume i tako dalje? Posjede za koje tvrdite da su vaši i pojedinosti o vlasništvu? — Poput prosjakinje, gotovo mu se bacam na rukav kako bih ga zadržala uza sebe. — Hoću, ali...

— Onda ću vas pozdraviti.

Ne mogu ga nikako spriječiti, osim ako se moja majka nije sjetila onesposobiti njegova konja.

— Da, Vaša Milosti, i hvala. Ali bilo bi nam vrlo drago da ostanete. Uskoro ćemo večerati... ili...

— Ne, moram poći. Čekat će me moj prijatelj William Hastings.

— Naravno, naravno. Neću vas zadržavati...

Pratim ga do vrata. Očajna sam zbog njegova iznenadnog odlaska, a ipak ne znam čime bih ga zadržala. Na pragu se okreće i hvata me za ruku. Duboko nakloni svoju plavu glavu, prekrasnim pokretom okrene mi dlan, utisne poljubac u njega pa ga preklopi mojim prstima kao da ga želi sačuvati. Kada je podignuo glavu, vidjela sam da se smiješi. Bilo mi je jasno da savršeno dobro zna da sam se zbog ove geste rastopila i da ću držati dlan stisnutim dok ne pođem u krevet i ne budem ga mogla prinijeti usnama.

Pogleda moje očarano lice pa ruku koju, iako to ne želim, pružam prema njemu kako bih mu dotaknula rukav. Zatim popušta. — Osobno ću doći po papire koje pripremite. Sutra, — kaže. — Naravno. Zar ste mislili nešto drugo? Kako ste mogli? Zar ste mislili da mogu otići od vas i ne vratiti se? Naravno da ću se vratiti. Sutra u podne. Hoćemo li se onda vidjeti? — Sigurno je čuo kako teško dišem. Boja mi se vraća u lice i obrazi mi gore. — Da, — promucam. S... sutra.

— U podne. I ostat ću na večeri ako smijem.

— Bit će nam čast.

Nakloni se, okrene i ode niz hodnik, prođe kroz širom otvorena dvostruka vrata i iziđe na sunce. Stavila sam ruke iza leđa i oslonila se na velika drvena vrata. Zaista, koljena su mi preslaba da bi me zadržala na nogama.

— Otišao je? — upita moja majka koja je tiho došla iz male pokrajnje sobe.

— Vraća se sutra, — kažem. — Vraća se sutra. Sutra će me opet posjetiti.

Dok sunce zalazi, a moji dječaci, plavih glava oslonjenih na sklopljene ruke, na dnu svojih kreveta mole večernju molitvu, majka me vodi kroz ulazna vrata kuće, niz vijugavu stazu, do mjesta na kojem most, nekoliko drvenih dasaka, premošćuje rijeku Tove. Prelazi preko njega stožastim uresom za glavu dodirujući grane stabala. Daje mi znak da je slijedim. Na drugoj strani dodirne veliko stablo jasena i ja primijetim da je oko njegova široka debla omotana tamna svilenka nit.

— Što je to?

— Namotaj je, — samo kaže. — Svaki dan namotaj otprilike trideset centimetara. Stavim ruku na nit i polako je povlačim. Lako se odmata. Na njezinu je kraju zavezano nešto lagano i malo. Ne vidim što bi to moglo biti jer nit prelazi preko rijeke, u šaš, u duboku vodu s druge strane.

— Čaranje, — spremno kažem. Moj je otac zabranio čaranje u svojoj kući: Zakon zemlje ga zabranjuje. Onoj za koju se dokaže da je vještica, slijedi smrt: utopit će je u sjedalici za uronjivanje ili će je na seoskome križanju udaviti kovač. Ženama poput moje majke danas u Engleskoj nije dopušteno koristiti se svojim vještinama; ovdje smo zabranjene.

— Čaranje, — mirno se složi. — Moćno čaranje u dobre svrhe. Itekako vrijedno rizika. Dođi svakoga dana i namotaj nit, svaki put trideset centimetara.

— Što ću izvući? — upitam. — Što je na kraju te tvoje udice? Kakvu ću veliku ribu uloviti?

Nasmiješi se i pogladi me po licu. — Ono što ti srce želi, — nježno kaže. — Nisam te odgojila da budeš siromašna udovica.

Okrene se i ponovo prijede preko brvna, a ja povučem nit kao što mi je rekla, namotam trideset centimetara, ponovo je čvrsto zavežem i pođem za njom.

— A za što me *jesi* odgojila? — pitam je dok jedna pokraj druge koračamo prema kući. — Što trebam postati? U tvojoj velikoj viziji? U zaraćenome svijetu u kojem se, bez obzira na tvoje vizije i bez obzira na čaranje, čini da smo na strani gubitnika?

Izlazi mladi mjesec, mali srp mjeseca. Ne izgovarajući ni riječ, obje zaželimo želju, naklonimo se u koljenu, a potom se začuje i zvuk prevrtanja novčića u našim džepovima.

— Odgojila sam te da budeš najbolja što možeš, — jednostavno kaže. — Nisam znala što će to biti i još uvijek ne znam. Ali nisam te odgojila da budeš usamljena žena kojoj nedostaje muž i koja se bori za sigurnost svojih sinova; žena sama u hladnome krevetu, čija ljepota propada na pustim imanjima.

— Pa, amen. — jednostavno kažem, pogleda uprtog u tanki srp. — Neka bude tako. I neka mi mladi mjesec donese nešto bolje.

Sutradan u podne, odjevena u običnu haljinu sjedim u svojim odajama. Uto u sobu sva u žurbi uđe sluškinja i kaže mi da kralj jaše prema našemu imanju. Ne dopuštam si da odjurim do srebrnoga zrcala u majčinoj sobi. Odložim šivanje i spustim se velikim drvenim stubištem. Kada se vrata otvore i on uđe u hodnik, izgleda kao da mirno silazim, prekinuta usred kućanskih poslova kako bih pozdravila neočekivanoga gosta.

Prilazim mu sa smiješkom, osjećam toplinu njegove kože i kroz poluzatvorene oči primjećujem mekoću kose koja mu se kovrča na vratu. Kosa mu jedva osjetno miriše na mirodije, a vrat mu miriše kao da je tek opran. Kada me pogleda, na njegovu licu prepoznajem želju. Polako mi pušta ruku, a ja se nevoljko odmaknem od njega. Okrenem se i naklonim mu se, dok moj otac i dva najstarija brata, Anthony i John, idu prema njemu kako bi mu se i oni naklonili.

Razgovor za večerom je ukočen, kao što mora biti. Moja se obitelj s poštovanjem odnosi prema ovome novome engleskom kralju, ali ne može se zaniijekati da smo svoje živote i bogatstvo dali za borbu protiv njega. Moj suprug nije jedini član našega kućanstva i našega roda koji se nije vratio kući. Ali tako mora biti u ratu koji su nazvali Ratom

rođaka, budući da se brat bori protiv brata, a njihovi ih sinovi slijede u smrt. Mojemu je ocu oprošteno, kao i mojoj braći, a pobjednik sada s njima lomi kruh, kao da se zaboravlja da je likovao nad njima u Calaisu i da je moj otac podvio rep i pobjegao pred njegovom vojskom u krvlju umrljanome snijegu kod Towtona.

Kralj Edward je opušten. Ugladen je prema mojoj majci i zabavan mojoj braći, Anthonyju i Johnu, a poslije, kada nam se pridruže, i Richardu, Edwardu i Lionelu. Tri moje mlađe sestre kod kuće su i večeraju u tišini, očiju širom otvorenih od divljenja, ali previše preplašene da bi išta rekle. Anthonyjeva supruga Elizabeth sjedi pokraj moje majke, tiha i otmjena. Kralj je pažljiv prema mojemu ocu, pita ga o divljači i zemlji, cijeni pšenice i poslu. Do deserta već čavrlja kao stari obiteljski prijatelj, a ja se mogu opustiti i promatrati ga.

— A sada posao, — obrati se mojemu ocu. — *Lady* Elizabeth kaže mi da je izgubila zemlju koju je dala u miraz.

Otac kimne. — Žao mi je što vas opterećujemo time, pokušavali smo to riješiti s *lady* Ferrers i lordom Warwickom, ali neuspješno. Zemlja joj je oduzeta nakon, — pročisti grlo — nakon St. Albansa, shvaćate. Suprug joj je ondje ubijen. I sada ne može dobiti natrag zemlju koju je dala u miraz. Čak ako smatrate njezina muža izdajicom, ona je nevinna i, kao udovica, trebala bi barem imati pravo na doživotno uživanje tih posjeda.

Kralj se okrene prema meni. — Napisali ste koji su posjedi vaši i što tražite da vam se prizna u vlasništvo?

— Da, — odgovorim. Pružim mu papir i on ga letimice pogleda.

— Razgovarat ću sa *sir* Williamom Hastingsom i reći mu da se pobrine za to, — jednostavno kaže. — On će biti vaš odvjetnik.

Sve se čini tako jednostavno. Jednim udarcem bit ću oslobođena siromaštva i ponovo ću posjedovati vlastitu zemlju. Moji će sinovi imati nasljedstvo i neću više biti na teret svojoj obitelji. Ako netko zatraži moju ruku, doći ću s posjedima. Više nisam slučaj za milostinju. Neću morati biti zahvalna ako me netko zaprosi. Neću morati zahvaljivati muškarcu što me je uzeo za ženu.

— Milostivi ste, Veličanstvo. — kaže moj otac i kimne mi.

Poslušno ustanem i naklonim se. — Zahvaljujem vam, — govorim. — Mnogo mi to znači.

— Bit ću pravedan kralj, — kaže gledajući u mojega oca. — Ne želim da ijedan Englez pati zbog mojega dolaska na vlast.

Vidim da se otac trudi ne odgovoriti mu kako su neki od nas već patili.

— Još vina? — moja majka brzo uskoči. — Vaša Milosti? Mužu?

— Ne, moram poći, — odgovori kralj. — Skupljamo vojsku po cijelome Northamptonshireu i opremamo je. — Odgurne stolac, a moj otac, braća, moja majka i sestre, svi mi skaćemo u zrak poput lutaka kako bismo ustali kada on ustane. — Hoćete li me provesti po vrtu prije no što odem, *lady Elizabeth*?

— Bit će mi čast. — odgovorim.

Moj otac otvara usta želeći ponuditi i svoje društvo, ali majka ga brzo sprečava — Samo pođi *Elizabeth*, — i tako nas dvoje odlazimo iz sobe bez pratnje.

Dok izlazimo iz tame dvorane, osjećam da je toplo kao ljeti. Nudi da ga uhvatim pod ruku, pa u tišini, isprepletenih ruku silazimo niza stube. Vodim ga stazom oko maloga vrta, gledamo podrezanu živicu i lijepo bijelo kamenje, ali ja ne vidim ništa. Malo mi čvršće stisne ruku pod svojom i osjetim toplinu njegova tijela. Lavanda počinje cvjetati, osjećam njezin miris, sladak poput narančina cvijeta, oštar poput limuna.

— Imam vrlo malo vremena, — kaže. — Somerset i Percy kuju planove protiv mene. I Henry će izići iz svojega dvorca i predvoditi vojsku ako je pri sebi i može zapovijedati. Jadnik, kažu mi da je sada pri zdravoj pameti, ali svakoga trenutka mogao bi opet ostati bez nje. Kraljica sigurno namjerava dovesti francuske vojnike koji će im pomoći i morat ćemo se suočiti s francuskom silom na engleskome tlu.

— Molit ću se za vas, — kažem.

— Smrt nam je svima blizu, — ozbiljan je. — Ali stalna je pratilja kralju koji je kroz bojno polje došao do vlasti i sada se ponovo odlazi boriti.

Zastane i ja zastanem zajedno s njim. Vrlo je tiho. Čuje se samo jedna ptica. Lice mu je ozbiljno. — Mogu li poslati paža da vas večeras dovede k meni? — tiho upita. — Žudim za vama, gospo *Elizabeth Grey*, kako nikada nisam žudio ni za jednom ženom. Hoćete li mi doći? Ne pitam vas to kao kralj, čak ni kao vojnik koji bi mogao poginuti u borbi, nego kao običan muškarac najljepšu ženu koju je ikada vidio. Dodajte, preklinjem vas, dođite mi. To bi mogla biti moja posljednja želja. Hoćete li mi doći večeras?

Odmahnem glavom. — Oprostite mi, Vaša Milosti, ali ja sam časna žena.

— Možda više nikada neću to tražiti od vas. Sâm Bog zna, možda to više neću tražiti ni od koje žene. U tome ne može biti ničega nečasnog. Mogao bih umrijeti sljedeći tjedan.

— Bez obzira.

— Zar niste usamljeni? — pita me. Toliko mi je blizu da mi usnama gotovo dodiruje čelo. — I zar ne osjećate ništa prema meni? Možete li reći da me ne želite? Samo jednom? Zar me ne želite sada?

Najpolaganije što mogu podignem pogled prema njemu. Zastavljam ga na njegovim usnama, a onda ga gledam u oči.

— Dragi Bože, moram vas imati, — reče teško dišući.

— Ne mogu vam biti ljubavnica, — jednostavno kažem. — Radije bih umrla nego osramotila svoju obitelj. — Zastanem. Pazim da ga ne obeshrabrim previše. — Bez obzira na to što moje srce želi, — vrlo nježno dovršim.

— Ali, želite me? — dječaćki me upita i dopuštam da vidi toplinu na mojem licu.

— Ah, — odvratim. — Ne bih vam smjela reći...

On čeka.

— Ne bih vam smjela reći koliko.

Ugledam, dobro skriven, tračak pobjede u njegovim očima. Misli da će me imati.

— Znači, doći ćete?

— Neću.

— Onda moram poći? Moram li vas napustiti? Zar vas ne smijem... — Nagne glavu prema meni i ja podignem svoju. Njegov je poljubac nježan poput dodira pera na mojim mekim usnama. Usne mi se malo otvore i osjećam kako drhti poput čvrsto svezanoga konja. — Gospo Elizabeth... Kunem se... Moram...

Odmaknem se od njega. — Kad bi samo... — zaustim.

— Doći ću sutra, — naglo me prekine. — Navečer. U zalazak sunca. Hoćemo li se naći ondje gdje sam vas prvi put vidio? Ispod hrastova stabla? Hoćete li doći onamo? Želio bih se pozdraviti prije nego što odem na sjever. Ako ništa drugo, moram vas barem ponovo vidjeti, Elizabeth. Moram.

Kimnem bez riječi i gledam kako se okreće na peti i odlazi prema kući. Vidim ga kako ide oko kuće do staje, a nekoliko trenutaka poslije i njegova konja koji juri poput munje te dva paža koji se trude sustići ga. Gledam ga dok mi ne nestane iz vidokruga, a onda prijedem preko maloga brvna i odem do niti vezane oko stabla jasena. Zamišljena, namotam nit za još tridesetak centimetara, vežem je i pođem kući.

Sutradan za večerom imamo obiteljski sastanak. Kralj je poslao pismo u kojem poručuje da će njegov prijatelj *sir* William Hastings poduprijeti moj zahtjev da mi se vrate kuća i imanje u Bradgateu i da mogu biti sigurna da će mi imetak biti vraćen. Otac je zadovoljan, ali sva moja braća, Anthony, John, Richard, Edward i Lionel, sumnjaju u kralja.

— On je ozloglašeni razbludnik, sigurno će je pozvati na dvor, — kaže John.

— Nije joj vratio zemlju zato što je milostiv. Naplatit će to, — složi se Richard. — Na dvoru nema žene koju nije obljubio. Zašto to ne bi pokušao i s Elizabeth?

— Lancaster, — kaže Edward kao da je to dovoljno da osigura naše neprijateljstvo, a Lionel mudro kimne.

— Čovjek kojega je teško odbiti, — zaključi Anthony zamišljeno. Mnogo je svjetovniji od Johna; putovao je po cijelome kršćanskome svijetu, učio kod velikih mislilaca i moji ga roditelji uvijek slušaju. — Elizabeth, mislim da bi se mogla naći u opasnosti. Bojim se da ćeš osjećati dužnost prema njemu.

Slegnem ramenima. — Ni najmanje. Sada nemam ništa više od onoga što je ionako bilo moje. Tražila sam pravdu od kralja i dobila sam je, kao što bi je trebao dobiti svatko tko s pravom nešto traži.

— Bez obzira. Ako pošalje po tebe, nećeš otići na dvor, — kaže otac. — Taj je muškarac spavao s polovicom udanih žena u Londonu, a sada se trudi odvući u krevet i lankasterske dame. On nije svet čovjek kao blaženi kralj Henry.

A nije ni mentalno zaostao kao blaženi kralj Henry, pomislim, ali naglas kažem, — Naravno, oče, kako god ti kažeš.

Oštro me pogleda, sumnjičav prema mojoj bespogovornoj poslušnosti. — Ti ne smatraš da mu duguješ uslugu? Osmijehe? Nešto još strašnije od toga?

Slegnem ramenima. — Od njega sam tražila pravednost kralja, ne uslugu, — kažem. — Nisam sluga čije se usluge mogu kupiti ili seljak kojega se može obvezati da postane vazal. Ja sam dama iz dobre obitelji. Znam kome sam odana i znam koje su moje dužnosti. Njih poštujem. Njemu nisam odana i ništa mu ne dugujem. Nisam od onih koje skaču na svaku muškarčevu želju, pa čak ni njegovu.

Vidim kako majka spušta glavu da bi sakrila osmijeh. Ona je burgundska kći, potekla je od Meluzine, božice vode — nikada nije smatrala da je išta dužna raditi i nikada ne bi smatrala da njezina kći to jest.

Otac nas obje letimično pogleda pa slegne ramenima kao da popušta pred neiskorjenjivom neovisnošću tvrdoglavih žena. Kimne Johnu i kaže — Odjahat ću do Old Stratforda. Ideš sa mnom? — I njih dvojica odu.

— Želiš otići na dvor? Diviš li mu se? Unatoč svemu? — Anthony me tiho upita nakon što su moja ostala braća otišla iz sobe.

— On je engleski kralj, — kažem. — Naravno da ću otići ako me pozove. Zašto ne bih?

— Možda zato što ti je otac upravo zabranio da ideš, i zato što sam ti ja savjetovao da ne ideš.

Slegnem ramenima. — Da, čula sam to.

— Kako bi se drugačije jedna udovica mogla snaći u okrutnome svijetu? — zadirkuje me.

— Uistinu.

— Glupa si ako se jeftino prodaš, — upozori me.

Gledam ga kroz trepavice. — Uopće se ne namjeravam prodati, — kažem. — Nisam metar vrpce. Nisam šunka. Nisam na prodaju.

Dok sunce zalazi, čekam ga ispod hrasta, skrivena u zelenoj sjeni. Čujem zvuk samo jednoga konja na cesti i osjetim olakšanje zbog toga. Da je došao s vojnikom, odšuljala bih se kući, bojeći se za vlastitu sigurnost. Koliko god nježan bio u okruženju vrta mojega oca, ne zaboravljam da je on takozvani kralj vojske Yorka i da je njima posve normalno silovati žene i ubijati njihove muževe. Sigurno je postao neosjetljiv na prizore kojima nitko ne bi trebao svjedočiti i znam da je sâm činio nedjela koja spadaju u najstrašnije grijehе. Ne mogu mu vjerovati. Bez obzira na to

koliko me njegov osmijeh razoružava i koliko iskrene bile njegove oči. Ne, koliko god razmišljala o njemu kao o dječaku kojega je velikim učinilo njegovo častohleplje, ne mogu mu vjerovati. Nisu ovo vremena vitezova u tamnim šumama i prelijepih djeva u mjesecinom obasjanim fontanama — vremena ljubavnih obećanja zauvijek opjevanih u baladama.

Ali kada je zaustavio svojega konja i spretno skočio s njega, izgledao je baš poput viteza u tamnoj šumi. — Došli ste! — usklikne.

— Ne mogu dugo ostati.

— Tako mi je drago što ste uopće došli. — Gotovo začudeno smije se samome sebi. — Bio sam poput dječaka danas, sinoć nisam mogao spavati jer sam razmišljao o vama i cijeli dan pitao sam se hoćete li uopće doći, a sada, evo vas ovdje!

Prebaci uzde preko grane stabla i zagrli me oko struka. — Slatka gospo, — šapne mi na uho. Imajte obzira prema meni. Hoćete li skinuti ures s glave i raspustiti kosu?

To je posljednje što bih pomislila da će tražiti od mene pa, zbušnjena, odmah pristanem. Ruka mi posegne prema vrpcama uresa za glavu.

— Znam, znam. Mislim da me izluđujete. Cijeli dan nisam ni o čemu drugome razmišljao, osim o tome hoćete li mi dopustiti da vam raspustim kosu.

Kao odgovor na njegovo pitanje, odvežem čvrsto zavezane vrpce visokoga, stožastoga ukrasa za glavu i podignem ga. Oprezno ga spustim na pod i okrenem se prema njemu. Nježno poput dvorske dame podigne ruku prema mojoj kosi i s nje skine bjelokosne ukosnice pa ih spremi u džep prsluka. Osjećam svilenkast dodir svoje guste, svijetle kose dok mi u slapu pada preko lica. Zatrem glavom i zabacim kosu unatrag, poput guste, zlatne grive. Čujem ga kako uzdiše od želje.

Skida svoj plašt i baca ga na tlo pokraj mojih nogu. — Sjedni sa mnom! — zapovijeda, iako zapravo želi reći — Lezi sa mnom! — i oboje to znamo.

— Oprezno sjedam na rub njegova plašta, povlačim koljena prema sebi i obgrlim ih rukama. Oko mene se rasprostrela moja lijepa, svilenka haljina. Rukom mi prolazi kroz raspuštenu kosu, a prsti mu prodiru sve dublje i dublje, dok mi ne počne dirati vrat; okreće mi lice prema svojem kako bi me poljubio.

Nježno me pritisne svojim tijelom i nađem se ispod njega, osjetim kako mi rukom podiže haljinu pa stavim ruke na njegova prsa i nježno ga odgurmem.

— Elizabeth, — uzdiše.

— Rekla sam ne, — mirno kažem. — Mislila sam to.

— Našla si se sa mnom!

— Tražili ste to od mene. Da odem?

— Ne! Ostani! Ostani! Nemoj pobjeći, kunem se, neću... samo mi dopusti da te još jedanput poljubim.

Srce mi lupa tako snažno i tako sam spremna za njegov dodir da počinjem misliti kako bih mogla leći s njim, samo jedanput, mogla bih si samo jedanput priuštiti to zadovoljstvo... Ali ipak se odmaknem i kažem — Ne. Ne. Ne.

— Da, — kaže odlučnije. — Ništa ti se neće dogoditi, kunem se. Doći ćeš na dvor. Sve što zatražiš. Dragi Bože, Elizabeth, podaj mi se, očajnički te želim. Od trenutka kada sam te ovdje vidio...

Osjećam njegovu težinu na sebi, gura me prema tlu. Okrećem glavu, ali usne su mu na mojem vratu, mojim grudima; uzdišem od želje, a onda, neočekivano, osjetim navalu bijesa jer shvaćam da me više ne grli nego me tjera, pritišće me na tlo kao da sam kakva djevojčura u sijenu. Podiže mi haljinu kao da sam kurva, gura mi koljeno među noge kao da sam na to pristala i od bijesa postajem toliko snažna da ga uspijevam ponovo odgurmati od sebe. U tom trenutku na njegovu kožnatome pojasu osjetim držak bodeža.

Podignuo mi je suknju i petlja oko svoje odjeće. Uskoro će biti prekasno za prigovore. Izvlačim nož iz korica. Zvuk metala trgne ga pa se, zaprepašten, povuče na koljena, a ja se uspijem izmigoljiti i skočiti na noge držeći bodež u ruci. Njegova oštrica opasno sjaji na posljednjim zrakama sunca.

Sljedeći trenutak već je na nogama, okretan i oprezan; borac. — Podizete li vi to ruku na svojega kralja? — bijesno me upita. — Znete li da je to izdaja, gospo?

— Podignula sam je na sebe, — brzo odgovaram. Okrenem oštricu prema svomemu grlu i primijetim da su mu se oči suzile. — Kunem se, pridete li mi samo korak bliže, centimetar bliže, prerezat ću si grlo pred vama i nasmrtno iskrvariti ovdje, na mjestu na kojem ste me htjeli obeščastiti.

— Glumite!

— Ne. Meni ovo nije igra, Vaša Milosti. Ne mogu vam biti ljubavnica. Prvi sam vam put došla zbog pravde, a večeras sam ovdje zbog ljubavi. Glupa sam što sam to učinila i, molim, oprostite mi što sam bila tako budalasta; ali, ni ja ne mogu spavati, ni ja ne mislim ni na što osim na vas; i ja sam se, kao i vi, mogla samo pitati i pitati hoćete li doći. Ali bez obzira na to... bez obzira na to, ne biste smjeli...

— Mogao bih vam oduzeti taj nož u trenutku, — zaprijeti.

— Zaboravljate da imam petoricu braće. Igrala sam se mačevima i bodežima od djetinjstva. Prerezat ću si grlo prije no što mi uspijete oduzeti nož.

— Ne biste to učinili. Žena ste i hrabri ste kao i svaka druga žena.

— Iskušajte me. Iskušajte me. Ne znate koliko sam hrabra. Mogli biste zažaliti zbog onoga što će se dogoditi.

Na trenutak oklijeva dok mu srce bubnja opasnom mješavinom gnjeva i požude, a onda se svlada, podigne ruke u znak predaje i napravi korak unatrag. — Pobjedili ste, — kaže. — Pobjedili ste, gospo. I možete zadržati bodež kao pobjednički plijen. Evo, — skine korice i baci ih na pod. — Uzmite i proklete korice!

Drago kamenje i optočeno zlato svjetlucaju u sutonu. Ne skidajući pogled s njega, kleknem i podignem ih.

— Otpratit ću vas do kuće, — kaže. — Otpratit ću vas do vrata da neozlijeđeni dođete kući.

Odmahnem glavom. — Ne. Ne smiju me vidjeti s vama. Nitko ne smije znati da smo se potajno našli. Bila bih osramoćena.

Na trenutak pomislim da će se usprotiviti, ali pogne glavu. — Onda vi pođite prvi, — kaže. — A ja ću vas pratiti poput paža, poput sluge, dok ne dođete do kuće. Možete se naslađivati time što vas slijedim poput psa. Kada se ponašate prema meni kao prema budali, služit ću vam kao budala i možete uživati u tome.

Ne mogu se boriti protiv njegova bijesa pa kimnem i okrenem se kako bih počela koračati ispred njega, kao što je i zatražio. Hodamo u tišini. Čujem šuštanje njegova plašta iza sebe. Kada smo stigli do šume, do mjesta s kojega nas mogu vidjeti iz kuće, zastala sam i okrenula se prema njemu. — Dalje ću sama, — kažem. — Moram vas zamoliti da mi oprostite što sam bila tako nesmotrena.

— Ja moram zamoliti *vas* da mi oprostite što sam vas pokušavao prisiliti, — ukočeno kaže. — Možda sam previše naučen da je uvijek

po mome. Ali moram priznati, nikada me nisu odbili pod prijatnom noža. Vlastitoga noža, k tome.

Okrenem ga i pružim mu držak. — Hoćete li ga uzeti, Vaša Milosti?

Odmahne glavom. — Uzmite ga u znak sjećanja na mene. To će biti moj jedini dar vama. Dar za rastanak.

— Zar vas više neću vidjeti?

— Nikada, — jednostavno odgovori i lagano se naklonivši ode od mene.

— Vaša Milosti! — viknem, a on se okrene i zastane.

— Ne želim se rastati od vas u neprijateljstvu. — slabašno kažem.
— Nadam se da mi možete oprostiti.

— Napravili ste budalu od mene, — kaže ledenim glasom. — Možete si čestitati na tome što ste prva žena kojoj je to uspjelo. Ali bit ćete i posljednja. I nikada više nećete to učiniti.

Naklonim se i začujem kako se okreće od mene pa šuštanje njegova plašta dok odlazi. Čekam da zvuk njegovih koraka zamre, a onda ustanem i odem kući.

Dio mene želi otrčati u kuću, baciti se na krevet i zaspati u suzama.

Ipak to ne činim. Nisam poput mojih sestara koje se lako smiju i lako plaču. One su djevojke bespomoćne pred sudbinom, ali ja nisam budalasta djevojka. Ja sam kći vodene božice. Ja sam žena čijim venama teče voda i odgojena sam tako da ja imam moć. Žena sam koja sama kroji svoju sudbinu i još nisam poražena. Nije me porazio mladić koji je tek stekao krunu, i nijedan muškarac neće otići od mene siguran da se neće vratiti.

Zato još ne idem kući. Odlazim do jasena oko kojega je vezana majčina nit. Namotam još tridesetak centimetara, čvrsto zavežem i tek tada odem kući, zaokupljena teškim mislima na slaboj mjesecini.

Potom čekam. Sljedeće dvadeset i četiri večeri odlazim do rijeke i namatam nit poput strpljive ribarice. Jednoga dana osjetim da je zapela; povraz se nategnuo kada se predmet na kraju niti oslobodio šaša u kojem je zapeo. Lagano povlačim, kao što bih povlačila ulovljenu ribu.

U tom trenutku osjetim da se povraz opušta i začujem slab zvuk nečega malog ali teškog što pada dublje, prevrće se u riječnim strujama pa zaustavlja u riječnome koritu.

Pođem kući. Majka me čeka pokraj jezera sa šaranima. Gleda svoj odraz u vodi, srebrn u sivilu sutona. Njezina pojava izgleda poput dugačke srebrne ribe koja se ljeska u jezeru, ili poput plivačice. Nebo iza nje prekriva oblak, poput bijeloga pera na blijedoj svili. Izlazi mladi mjesec. Voda je večeras visoka, udara o malo pristanište. Zastala sam pokraj majke i zagledala se u vodu. U tom trenutku netko bi pomislio da obje izlazimo iz nje, poput duhova jezera.

— Radiš to svake večeri? — upita me? — Povlačiš povraz?

— Da.

— Dobro. To je dobro. Je li ti poslao kakav spomen? Jesi li primila glas od njega?

— Ne očekujem ništa. Rekao je da me više nikada neće vidjeti.

Uzdahne. — Ah, dobro.

Hodamo prema kući. — Govore da okuplja vojsku u Northamptonu, — kaže. — Kralj Henry okuplja svoje snage u Northumberlandu i krenut će prema jugu, na London. Kraljica će mu se pridružiti s francuskom vojskom koja će se iskrcati u Hullu. Ako kralj Henry pobijedi, neće biti bitno što Edward kaže ili misli jer će biti mrtav, a pravi će se kralj ponovo ustoličiti.

Posegnem prema njezinu rukavu kako bih joj se suprotstavila. Brzo poput guje kada napadne, majka me hvata za prste. — Što je to? Ne možeš podnijeti da govorim o njegovu porazu?

— Ne govori to. Ne govori to.

— Da ne govorim što?

— Ne mogu podnijeti pomisao da je poražen. Da je mrtav. Tražio je od mene da legnem s njim, kao vojnik koji se suočava sa smrću.

Oštro se nasmije. — Naravno da jest. Koji bi muškarac koji odlazi u rat mogao odoljeti takvoj prilici? — E pa ja sam ga odbila. I ako se ne vrati, žalit ću zbog toga do kraja života. Žalim i sada. Žalit ću zauvijek.

— Zašto? — izaziva me. — Ovako ili onako, tvoji će ti posjedi biti vraćeni. Ili će ti ih vratiti kralj Edward, ili ćeš ih, ako je on mrtav a kralj Henry opet kralj, dobiti od njega. On je naš kralj, od istinske lankasterske loze. Očekivala bih da ćemo njemu željeti pobjedu, a oti maču Edwardu smrt.

— Ne govori to, — ponovim. — Nemoj mu željeti zlo.

— Ne osvrći se ti na to što ja govorim, nego malo razmisli, — oštro mi savjetuje. Ti si djevojka iz kuće Lancaster. Ne možeš se zaljubiti u nasljednika kuće York, osim ako on nije kralj pobjednik i ako od te ljubavi ne možeš imati koristi. Teška su vremena u kojima živimo. Smrt je naša pratiteljica, naša prijateljica. Nemoj misliti da je možeš držati podalje od sebe. Shvatit ćeš da ti je uvijek blizu. Uzela ti je muža, slušaj me: uzet će ti oca i braću i sinove.

Pružam obje ruke kako bih je zaustavila. — Prestani, prestani. Zvučiš kao Meluzina koja upozorava svoju kuću na smrt muškaraca.

— I upozoravam te, — kaže nemilosrdno. — Ti me činiš Meluzinom kada šćeš ovuda smiješeći se kao da je život jednostavan, misleći da možeš ljubovati s otimačem. Nisi rođena u mirnim vremenima. Proživjet ćeš život u podijeljenoj zemlji. Morat ćeš se probijati kroz krv i upoznat ćeš gubitak.

— Nema ničega dobrog za mene? — procijedim kroz stisnute zube. — Zar ti, kao odana majka, ne predviđaš baš ništa dobro za svoju kćer? Nema smisla da me proklinješ jer već sam spremna žalovati.

Prestaje govoriti i bešćutno lice vidovnjakinje zamjenjuje toplina majke koju volim. — Mislim da ćeš ga imati ako to želiš, — kaže.

— Više od ičega.

Smije mi se, ali lice joj je nježno. — Ah, ne govori to, dijete. Ništa nije vrednije od života. Ako to još ne znaš, pred tobom je dug put i mnogo lekcija koje moraš naučiti.

Slegnem ramenima, uhvatim je pod ruku pa se okrenemo i ode-mo kući.

— Kada borba završi, bez obzira na to tko pobijedi, tvoje sestre morat će otići na dvor, — reče moja majka. Ona uvijek nešto snuje. — Mogu ostati s Bourchiersima ili Vaughnsima. Trebale su otići odavno, ali nisam mogla podnijeti pomisao da su daleko od kuće dok je zemlja u previranjima, da nikada ne znam što bi se sljedeće moglo dogoditi i da ne mogu dobiti vijesti o njima. Ali kada ova borba završi, možda će život biti kao prije, ali pod vlašću Yorka, umjesto Lancastera, a djevojke ćemo moći poslati na školovanje rođacima.

— Da.

— A tvoj sin Thomas bit će dovoljno star da uskoro ode od kuće. Treba živjeti sa svojim rođacima, naučiti kako postati gospodin.

— Ne! — kažem s tako iznenadnom odlučnošću da se okrenula prema meni i pogledala me.

— Što je?

— Moji će sinovi ostati sa mnom, — kažem. — Neće ih odvesti od mene.

— Potrebno im je pravo obrazovanje, moraju služiti u kući kakvo-ga plemića. Tvoj će otac pronaći nekoga, i njegovi kumovi mogli bi...

— Ne, — ponovim. — Ne, majko, ne. Ne mogu o tome niti razmišljati. Ne smiju napustiti svoj dom.

— Dijete? — okreće mi lice prema mjesecini kako bi me bolje vidjela. — Takva iznenadna hirovitost nije ti svojstvena. Svaka majka na svijetu mora pustiti svoje sinove da odu od kuće i nauče biti muškarci.

— Moji sinovi neće otići od mene. — Čujem kako mi glas drhti. — Bojim se... Bojim se za njih. Strahujem... Strahujem za njih. Ni sama ne znam čega se bojim. Ali ne mogu pustiti svoje sinove među strance.

Toplom rukom grli me oko struka. — Pa, prirodno je, — nježno kaže. — Izgubila si muža, naravno da želiš sačuvati sinove, ali jednom će morati otići, znaš to.

Ne popuštam pred njezinim nježnim pritiskom. — To je više od hira, — kažem. — Čini se više kao...

— Je li to ukazanje? — upita vrlo tihim glasom. — Znaš li da bi im se nešto moglo dogoditi? Jesi li postala vidovita, Elizabeth?

Odmahujem glavom i počinjem plakati. — Ne znam, ne znam. Nisam sigurna. Ali progoni me pomisao da odlaze od mene i da se za njih brinu stranci, a ja se budim usred noći i znam da nisu pod mojim krovom, budim se ujutro i ne čujem njihove glasove... Ne mogu podnijeti pomisao da su u nekoj stranoj sobi, da ih poslužuju stranci, i da me ne mogu vidjeti. Ne mogu to podnijeti.

Grli me. — Mir, — kaže. — Mir. Ne trebaš razmišljati o tome. Razgovarat ću s tvojim ocem. Ne moraju ići dok ti ne budeš smatrala da je to dobro, — hvata me za ruku. — Hladna si kao led, — iznenađeno govori. S naglom sigurnošću dotakne mi lice, — nije to hir kada si istodobno vruća i hladna na mjesecini. To je ukazanje. Draga moja, upozorena si na opasnost koja prijete tvojim sinovima.

Odmahujem glavom. — Ne znam. Nisam sigurna. Samo znam da nitko nikada ne smije odvesti moje dječake od mene. Nikada ih ne bih pustila.

Kimne. — U redu. Mene si uvjerila. Vidjela si da tvojim sinovima prijeti opasnost ako ih odvedu od tebe. Neka tako bude. Nemoj plakati. Ostat će uz tebe i čuvat ćemo ih.

Onda čekam. Jasno mi je rekao da ga više nikada neću vidjeti, tako da čekam uzalud, i sasvim sam svjesna toga. Ali ne mogu si pomoći. Sanjam o njemu: strastveni snovi puni žudnje nakon kojih se budim u tmini, omotana plahtama, znojna od želje. Otac me pita zašto ne jedem. Anthony šaljivo odmahuje glavom, praveći se da je tužan zbog mene.

Majka me pogleda i kaže, — Dobro je. Jest će.

Sestre me šptom pitaju venem li za zgodnim kraljem, a ja oštro odgovaram da to ne bi baš imalo smisla.

Nakon toga čekam.

Čekam još sedam noći i sedam dana, poput djeve iz bajke zatočene u tornju, poput Meluzine koja se kupala u šumskome izvoru i čeka udvarača koji će dojahati putevima negaženim i voljeti je. Svake večeri namatam nit, dok osmoga dana ne začujem slab udarac metala o kamen. Pogledam u vodu i vidim zlatni odsjaj. Sagnem se kako bih izvukla metalni predmet: to je zlatni prsten, jednostavan i lijep. S jedne je strane ravan, ali s druge su strane šiljci, poput vrhova krune. Stavljam ga na dlan ruke koju mi je poljubio; izgleda poput minijaturene plemićke krune. Stavljam ga na prst desne ruke. Da ne izazivam nesreću, ne stavljam ga na vjenčani prst. Savršene je veličine i dobro mi stoji. Sliježući ramenima skidam ga s prsta, kao da nije iskovan od najkvalitetnijega burgundskog zlata. Spremam ga u džep, na sigurno, i odlazim kući.

A ondje, na svoje iznenađenje ugledam konja pred vratima i na njemu jahača. Iznad glave mu zastava, na povjetarcu vihori bijela ruža Yorka. Moj otac stoji na ulazu u kuću i čita pismo. Čujem kako govori, — Recite Njegovoj Milosti da će mi biti čast. Doći ću prekosutra.

Muškarac se nakloni u sedlu, usput me pozdravi, okrene konja i odjaše.

— Što je? — upitam oca penjući se uza stubu.

— Okupljanje, — mrko kaže. — Opet moramo u rat.

— Ne ti! — preplašeno poviknem. — Ne ti, oče. Ne opet.

— Ne. Kralj traži da dovedem desetoricu iz Graftona i petoricu iz Stony Stratforda, potpuno opremljenih, da se bore pod njegovim zapovjedništvom protiv lankasterskoga kralja. Moramo promijeniti stranu. Skupa je bila ona večera koju smo mu pripremili.

— Tko će ih voditi? — užasava me pomisao da bi mogao izgovoriti imena moje braće. — Ne Anthony? Ne John?

— Služit će pod zapovjedništvom *sir* Williama Hastingsa, — kaže. — Uvrstit će ih u školovane jedinice.

Oklijevam. — Je li još nešto rekao?

— To je okupljanje, — otac će bijesno. — A ne poziv na proslavu. Naravno da nije ništa rekao osim da će vojska doći prekosutra ujutro i da naši tada moraju biti spremni priključiti im se.

Okrenuo se na peti i otišao u kuću, a ja sam ostala sama sa zlatnim prstenom u obliku krune koji me bockao u džepu.

Za doručkom majka predloži da moje sestre i ja, i naše dvije rođakinje koje su sada kod nas, odemo gledati vojsku kako prolazi i ispratiti naše muškarce u rat.

— Ne vidim zašto, — odgovara otac ljutito. — Mislio sam da ste ispratile dovoljno muškaraca u rat.

— Izgledat će dobro ako ih podržimo, — tiho kaže. — Pobjedi li, bit će bolje po nas bude li vjerovao da smo ih dobrovoljno poslali. Ako izgubi, nitko se neće sjećati da smo ga došle gledati dok prolazi pa ćemo to moći poreći.

— Plaćam im, zar ne? Naoružavam ih onime što imam? Oružjem koje mi je ostalo od prošloga puta, kada sam se, eto, borio protiv njega. Okupljam ih i šaljem u borbu, i kupujem čizme za one koji ih nemaju. Mislim da itekako izražavam potporu!

— Onda bismo to još spremnije trebali učiniti, — majka odgovori na to.

Otac kimne. Uvijek joj popušta u tim stvarima. Ona je bila vojvotkinja, udana za bedfordskoga vojvodu kraljevske loze dok je moj otac bio tek paž njezina muža. Ona je kći grofa Saint-Pola, burgundske kraljevske obitelji i dvorska dama kojoj nema premca.

— Voljela bih da pođeš s nama, — nastavlja. — A možda bismo mogli uzeti i vreću zlata iz riznice. Za Njegovu Milost.

— Vreću zlata! Vreću zlata! Za rat protiv kralja Henryja? Jesmo li sad jorkisti?

Majka čeka da prestane bjesnjeti. — Da pokažemo svoju odanost, — objašnjava. — Porazi li kralja Henryja i vrati se u London kao pobjednik, to će biti njegov dvor; njegove kraljevske povlastice bit će izvor svega bogatstva i svih mogućnosti. On će dijeliti zemlju, dodjeljivati javne službe svojim pristašama i odobravati brakove, a naša je obitelj velika i imamo mnogo djevojaka, *sir* Richarde.

Na trenutak se sve smrzne spuštenih glava, očekujući još jedan očevo ispad bijesa. Ali on se nevoljko nasmije. — Bog te blagoslovio, moja govornice, — kaže. — U pravu si, kao uvijek. Iako nerado, učinit ću kako kažeš. I možeš reći djevojkama da zataknu bijele ruže, uspiju li ih pronaći ovako rano.

Majka se nagne prema njemu i poljubi ga u obraz. — Divlje ruže u živici upravo cvatu. — To nije tako dobro kao puni cvat, ali znat će što mislimo, a to je jedino bitno.

Naravno, ostatak dana moje sestre i rođakinje provode u divljemu zanosu: isprobavaju odjeću, peru kosu, izmjenjuju vrpce i uvježbavaju naklone. Anthonyjeva supruga Elizabeth i naše dvije šutljivije pratilje kažu da neće doći, ali sve moje sestre izvan sebe su od uzbuđenja. Kralj i većina velikaša s njegova dvora proći će pokraj nas. Kakva prilika da ostave dojam na muškarce koji će biti novi gospodari zemlje! Pobijede li.

— Što ćeš odjenuti? — pita me Margaret koja primjećuje da ne dijelim njihovo uzbuđenje.

— Sivu haljinu i sivi veo.

— To nije tvoja najbolja odjeća, tu haljinu nosiš nedjeljom. Zašto ne odjeneš plavu?

Slegnem ramenima. — Idem jer majka želi da idemo, — kažem. — Ne očekujem da će nas itko od njih dvaput pogledati. Izvadim haljinu iz ormara i protresem je. Ima veliki prorez i malu povlaku na leđima. Nosim je s pojasom koji mi nisko pada preko struka. Ne govorim ništa Margareti, ali znam da mi bolje pristaje od plave haljine.

— Kada je sâm kralj došao na večeru na tvoj poziv? Zašto te ne bi dvaput pogledao? — usklikne. — Dovoljno je gledao i prvi put. Sigurno mu se sviđaš, vratio ti je zemlju, došao je na večeru. Šetao vrtom s tobom. Zašto ne bi opet došao u kuću? Zašto ne bi imala njegovu naklonost?

— Zato što sam odonda do danas ja dobila ono što sam željela, a on nije, — grubo odgovorim, bacajući haljinu ustranu. — I ispada

da nije onako velikodušan kao kraljevi u pjesmama. Cijena njegove ljubaznosti bila je previsoka za mene.

— Nije te valjda želio *uzeti*? — zgroženo šapne.

— Baš to.

— O, Bože, Elizabeth. Što si mu rekla? Što si učinila?

— Odbila sam ga, ali nije bilo lako.

Zgraža se s uživanjem. — Je li te pokušao prisiliti?

— Ne previše, nije bitno, — promrmljam. — Za njega sam bila tek djevojka uz cestu.

— Možda ne bi trebala doći sutra, — predloži. — Ako je bio neugodan. Možeš reći majci da ti je loše. Ako želiš, ja ću joj reći.

— Ma doći ću, — kažem kao da mi je svejedno.

Ujutro nisam tako hrabra. Neprospavana noć i komad kruha i govedine ne pomažu mojemu izgledu. Blijeda sam poput mramora i predma mi Margaret maže usne zemljanocrvenom bojom, još uvijek izgledam ispijeno, sablasno lijepo. Među mojim blještavo odjevenim sestrama i rođakinjama, u svojoj sivoj haljini i s uresom za glavu ističem se kao pripravnica u ženskome samostanu. Ali kada me majka ugleda, zadovoljno kimne. — Izgledaš kao dama, — kaže. — Ne kao neka seljančica koju su nagovorili da odjene najbolju odjeću koju ima i u njoj ode na sajam.

Ali djevojke su toliko oduševljene što im je uopće dopušteno otići na okupljanje da im ni najmanje ne smeta majčin pokušaj prekoraivanja zbog toga što su tako blještavo odjevene. Zajedno se spuštamo cestom do Graftona i ondje ugledamo desetak raštrkanih muškaraca naoružanih dužicama, a jedan ili dvojica imali su toljage. To su očevi novaci. Svima im je dao grb s bijelom ružom i podsjetio ih da se sada bore za kuću York. Prije su bili pješaci u lankasterskoj vojsci, sigurno shvaćaju da su sada odmetnici. Naravno, njima je svejedno što su sada odani drugoj kući. Bore se kako im moj otac naredi jer je on njihov zemljoposjednik, vlasnik njihovih polja, kuća, gotovo svega što vide oko sebe. Njegov je mlin u kojemu melju kukuruz, krčma u kojoj piju njemu plaća najamninu. Neki od njih nikada nisu došli dalje od zemlje čiji je on vlasnik. Jedva da mogu zamisliti svijet u kojem

»vlastelin« ne znači jednostavno *sir* Richard Woodville, ili njegov sin koji će ga naslijediti. Dok je on bio Lancaster, i oni su bili. Onda je dobio naslov Rivers, ali još su bili njegovi i on njihov. Sada ih šalje da se bore za Yorka. Kao i uvijek, dat će sve od sebe. Obećana im je plaća za sudjelovanje u borbi i skrb za njihove žene i djecu ako poginu. To je sve što trebaju znati. To ih ne čini posebno motiviranom vojskom, ali mojega oca pozdravljaju klicanjem, skidaju šešir i zahvalno se smiješe meni i sestrama, a njihove žene i djeca naklone se kada nas uoče kako im prilazimo.

Začuje se prasak truba i sve glave okrenu se prema izvoru buke. Iza ugla, u polaganome kasu pojavljuju se kraljeve boje i trubači, iza njih vjesnici, pa slobodnjaci iz njegova kućanstva, a usred sve te graje i vijorećih zastavica stoji on.

Na trenutak učini mi se da ću se onesvijestiti, ali majka me čvrsto drži pod ruku i nekako uspijevam ostati na nogama. Mahne rukom i povorka se zaustavi. Iza prvih konja i jahača ide dugačka povorka naoružanih muškaraca. Iza njih koračaju ostali novaci. Kao i naši muškarci, i oni izgledaju plaho. Nakon njih dolazi niz kola s hranom, potrepštinama i oružjem, pa veliko topovsko postolje koje vuku četiri krupna teretna konja, i na kraju, dugačak red ponija i žena, prostitutki koje prate vojsku, te skitnica. Izgledaju poput maloga grada u pokretu; maloga smrtonosnoga grada koji je krenuo nauditi mnogima.

Kralj Edward skoči s konja i priđe mojemu ocu koji mu se duboko nakloni. — Bojim se da je ovo sve što smo mogli okupiti, Vaša Milosti. Ali vjerno će vam služiti, — kaže otac. — A ovo je znak naše želje da pomognemo vašoj borbi.

Moja majka zakorači prema njemu i pruži mu vreću zlata. Kralj Edward uzme je u ruke i procijeni njezinu težinu, a onda srdačno poljubi majku u oba obraza. — Velikodušni ste, — kaže. — I neću za boraviti vašu potporu.

Pogled mu odluta do mene. Stojim sa sestrama i naklonim mu se zajedno s njima. Kada podignem pogled primjećujem da me još uvijek gleda i u tom trenutku sva galama vojnika, konja i novaka koji se priključuju vojsci nestaje i ostajemo samo on i ja, sami na cijelome svijetu. Ne razmišljajući o onome što činim, kao da me pozvao bez riječi, zakoračim prema njemu, pa napravim još jedan korak, sve dok ne prođem pokraj oca i majke i ne stojim licem u lice s njim, toliko blizu da bi me mogao poljubiti kada bi to želio.

— Ne mogu spavati, — kaže tako tiho da ga samo ja mogu čuti.
— Ne mogu spavati. Ne mogu spavati. Ne mogu spavati.

— Ni ja.

— Ni vi?

— Ne.

— Zaista?

— Da.

— Ne mislim ni na što, osim na vas. Ne mogu više ni trenutka ovako, ne mogu ovakav otići u rat. Lakouman sam poput dječaka. Lud sam za vama, kao dječak. Ne mogu biti bez vas, neću biti vez vas. Bez obzira na cijenu.

Osjećam kako mi se obrazi crvene, i prvi put u posljednjih ne znam koliko dana osjećam da se smiješim. — Mislim samo na vas, — šapnem. — Samo na vas. Mislila sam da sam bolesna.

Prsten poput krune težak je u mojemu džepu, ures za glavu čupa me, ali stojim ne primjećujući to. Ne vidim nikoga osim njega, ne osjećam ništa osim njegova topla daha na svojem obrazu, mirisa konja na kojemu jaše, kože sedla i njega: miriše na mirodije, ružin parfem i znoj.

— Lud sam za vama, — kaže.

Osmijeh mi izvija usne i napokon ga pogledam u oči. — I ja za vama, — tiho kažem. — Zaista.

— Onda se udajte za mene.

— Što?

— Udajte se za mene. Ne može se učiniti ništa drugo.

Nervozno se nasmijem. — Šalite se.

— Ozbiljan sam. Mislim da ću umrijeti ne budem li vas imao. Hoćete li se udati za mene?

— Hoću. — šapnem.

— Dojahat ću sutra rano ujutro. Udajte se za mene u svojoj maloj kapelici. Dovest ću svećenika, a vi dovedite svjedoke. Nekoga kome možete vjerovati. Neko vrijeme vjenčanje će morati biti tajno. Želite li to učiniti?

— Želim.

Prvi se put nasmiješi, preko njegova široka lica prelije se topao osmijeh. — Bože, već bih vas sada mogao zagrliti.

— Sutra, — šapnem.

— U devet ujutro, — kaže.

Okrene se mojem ocu.

— Možemo li vam ponuditi neku okrepu? — otac upita, skrećući pogled s mojih zarumenjenih obraza na nasmiješeno kraljevo lice.

— Ne, ali sutra ću večerati s vama, ako vam to odgovara, — odvratila. — Lovit ću u blizini i nadam se da ću biti uspješan. — Nakloni se majci i meni, rukom pozdravi moje sestre i rođakinje i ponovo zajaše konja. — Priključite se, — kaže našim ljudima. — Kratko ćete stupati, a kad se zaustavimo, dobit ćete večeru. Budite mi odani i bit ću vam dobar gospodar. Nikada nisam izgubio bitku i bit ćete sigurni sa mnom. Odvest ću vas u veliku pljačku i neozlijeđene vas vratiti kući.

Trebao im je reći upravo to. Odjedanput izgledaju veselije i smještaju se na kraj reda; moje sestre mašu bijelim pupoljcima ruža, začuju se trubачi i cijela vojska ponovo krene. On kimne prema meni, više se ne smiješi, a ja podignem ruku u znak pozdrava. — Sutra, — šapnem dok odlazi.

Ne vjerujem mu ni dok zapovijedam majčinu pažu da se probudi rano ujutro i dođe u kapelicu spreman zapjevati psalam; ne vjerujem mu ni kada odlazim majci reći joj da se engleski kralj želi vjenčati sa mnom u tajnosti i pitam je hoće li doći i biti mi svjedokinja i hoće li pozvati Catherine, svoju dvorsku damu, da pođe s nama. Ne vjerujem mu ni dok u svojoj najboljoj plavoj haljini stojim na hladnome zraku male kapelice. Ne vjerujem mu sve dok ne začujem njegov užurbani hod po kratkome prolazu između sjedala u kapelici i ne osjetim njegove ruke oko svojega struka i njegov poljubac na usnama i riječi koje govori svećeniku, — Vjenčajte nas, Oče. Žuri mi se.

Dječak otpjeva psalam, svećenik izgovori riječi. Ja izgovorim svoju zakletvu i on svoju. Nejasno vidim majčino oduševljeno lice i boje vitraja koje pod našim nogama, na kamenome podu kapelice, stvaraju dugu.

U tom trenutku svećenik upita, — A prsten?

Kralj povikne, — Prsten! Budala sam! Zaboravio sam! Nemam prsten za tebe. — Okrene se mojoj majci. — Vaše gospodstvo, možete li mi posuditi prsten?

— O, ali ja imam prsten, — kažem, gotovo iznenađena sobom.
— Imam ga ovdje. — Iz džepa vadim prsten koji sam tako strpljivo i polako izvlačila iz vode, prsten u obliku engleske krune, koji je došao s vodenastom čarolijom i donio mi ono za čime mi srce žudi. Sada mi ga engleski kralj stavlja na prst kao vjenčani prsten i postajem njegova žena.

I engleska kraljica. Ili barem jorška engleska kraljica.

Čvrsto me stišće oko struka dok paž pjeva pjesmu, a onda se okreće prema mojoj majci i kaže, — Vaše gospodstvo? Kamo mogu odvesti svoju mladu?

Majka se smiješi i daje mu ključ. — Pokraj rijeke je lovačka kuća. Pripremila sam je za vas.

Kimne i odvede me iz kapelice. Podiže me na svojega lovačkog konja, sjeda iza mene i osjećam kako mu se stisak steže oko mene dok uzima uzde u ruke. Polagano jašemo uz obalu rijeke. Naslonjena na njega osjećam kako mu srce kuca. Kroz stabla vidimo malu kuću i oblak dima što se izvija iz dimnjaka. On skoči s konja, podigne me i spusti na tlo. Dok otključavam vrata kuće, on odvodi konja u staju. Kuća je vrlo skromna: u kaminu gori vatra, na drvenome stolu dvije su šalice i vrč svadbenoga piva, pokraj stola dva stolca pripremljena za blagovanje kruha, sira i mesa te veliki drveni krevet na kojem su najbolje platnene plahte. On uđe u sobu.

— Vaša Milosti... — počnem, a onda se ispravim. — Gospodaru. Mužu.

— Ženo, — kaže s tihim zadovoljstvom. — U krevet.

Jutarnje sunce koje je jarko sjalo po okrečenome stropu i potpornim gredama kada smo otišli u krevet, obasjava sobu zlatnim sjajem u kasno poslijepodne kada mi kaže, — Hvala Nebeskoj Gospi što me tvoj otac pozvao na večeru. Slab sam od gladi. Umirem od gladi. Pusti me iz kreveta, vještice.

— Ponudila sam ti kruh i sir prije dva sata, — govorim. — Ali nisi mi dopustio da napravim tri koraka do stola i donesem ti ih.

— Bio sam zauzet, — kaže, — i ponovo me povlači prema sebi, prema svojem golome ramenu. Na njegov miris i dodir kože opet osjetim kako se u meni budi želja za njim i tijela nam se još jedanput

spoje. Nakon vođenja ljubavi, soba je ružičasta od zalaska sunca i on ustane iz kreveta. — Moram se oprati, — kaže. — Da ti donesem vrč vode iz dvorišta?

Glava mu dotiče strop, tijelo mu je savršeno. Gledam ga sa zadovoljstvom, kao što prodavač konja gleda prekrasnoga pastuha. Visok je i mršav, čvrstih mišića, širokih prsa, jakih ramena. Nasmiješi mi se i srce mi poskoči od želje za njim. — Izgledaš kao da bi me pojela, — kaže.

— I bih, — odgovaram. — Ne znam kako zadovoljiti želju za tobom. Mislim da ću te morati držati zarobljenoga ovdje i svaki dan pojesti komad tebe.

— Kada bih ja zarobio tebe, progutao bih te u jednome proždrljivom zalogaju, — govori smijuljeći se. — Ali ne bi izišla dok ne ostaneš trudna.

— O! — pala mi je na pamet prekrasna misao. — O, rodit ću ti sinove i oni će biti prinčevi.

— Bit ćeš majka engleskoga kralja, majka kuće York koja će, ako Bog da, vladati zauvijek.

— Amen. — pobožno kažem ne osjetivši drhtaj nelagode. — Bog neka mi te vrati neozlijeđenoga kući iz bitke u koju polaziš.

— Uvijek pobjeđujem, — kaže savršeno pun samopouzdanja. — Budi sretna, Elizabeth, nećeš me izgubiti na bojnome polju.

— I bit ću kraljica. — ponavljam. — Prvi put shvaćam, zaista shvaćam da će ako se vrati kući nakon bitke, a Henry, pravi kralj, pogine, ovaj mladić biti neosporni engleski kralj, a ja prva dama Engleske.

Nakon večere pozdravlja mojega oca i odlazi u Northampton. Njegov paž došao je do staje, nahranio i napojio konje i s njima čeka kod vrata. — Vratit ću se sutra navečer, — kaže. — Cijeli dan moram okupljati vojsku i biti sa svojim vojnicima. Ali doći ću ti u sumrak.

— Dođi u lovačku kuću, — šapnem. — Pripremit ću ti večeru kao prava supruga.

— Sutra navečer, — obeća. Onda se okrene mojim roditeljima, zahvali na gostoljubivosti, kimne nakon što su mu se naklonili i ode.

— Njegova Milost pokazuje veliko zanimanje za tebe, — primijeti otac. — Nemoj da ti zavrti glavom.

— Elizabeth je najljepša žena u Engleskoj, — odgovara majka glatko. — On voli ljepotice, ali ona zna koje su njezine obveze.

Nakon toga opet moram čekati. Čekam cijelu večer, dok kartam sa sinovima, slušam ih kako se mole prije spavanja i pripremaju za krevet. Iako sam iscrpljena i osjećam ugodnu bol, cijelu noć ne mogu zaspati. Čekam i cijeli sljedeći dan; dok hodam i govorim kao u snu, iščekujem da padne noć, iščekujem onaj trenutak kada će sagnuti glavu pri ulasku u sobicu, zagrliti me i reći, — Ženo, pođimo u krevet.

Tri noći prošle su u toj izmaglici užitka, dok trećega jutra nije rekao, — Moram ići, ljubavi. Vidjet ćemo se kada ovo završi. — Osjećam se kao da mi je netko polio lice ledenom vodom, borim se za zrak i kažem: — Ideš u rat?

— Okupio sam vojsku, a moji uhode izvijestili su me da je Henryju supruga zapovjedila da se nađe s njom i njezinom vojskom na istočnoj obali. Odmah ću krenuti i napasti ga, a onda ću je dočekati čim pristane na englesko tlo.

Hvatam se za njegovu košulju dok je oblači. — Nećeš odmah otići?

— Danas, — kaže nježno me odgurujući i nastavlja se odijevati.

— Ali ne mogu bez tebe.

— Ne možeš, ali hoćeš. A sada me slušaj.

Ovo više nije ushićeni mladi ljubavnik koji je bio na medenom mjesecu sa mnom posljednje tri noći. Ja nisam mislila ni na što osim na naš užitak, ali on je kovao planove. Ovo je kralj koji brani svoje kraljevstvo. Čekam da čujem što će mi zapovjediti. — Pobjedim li, a pobjedit ću, vratit ću se po tebe, i čim budemo mogli, objavit ćemo da smo se vjenčali. Bit će mnogo onih koji time neće biti zadovoljni, ali tako je učinjeno i oni to mogu samo prihvatiti.

Kimnem. Znam da lord Warwick, njegov veliki savjetnik, planira brak između Edwarda i francuske princeze, a lord Warwick naviknut je zapovijedati mojemu mužu.

— Ako mi sreća okrene leđa i poginem, nećeš ništa reći o našem vjenčanju i danima koje smo proveli zajedno. — Podigne ruku kako bi me ušutkao. — Ništa. Ne bi ništa dobila time što si bila udana za mrtvoga otimača, čiju će glavu nabiti na vrata Yorka. To bi bila propast za tebe. Što se drugih tiče, ti si kći obitelji odane lankasterskoj kući. I tako treba ostati. Nadam se da ćeš me se sjetiti u svojim molitvama.

Ali bit će to tajna između tebe, mene i Boga. A nas dvojica sigurno nikome nećemo ništa reći jer jedan od nas je Bog, a drugi će biti mrtav.

— Moja majka zna...

— Tvoja majka zna da je najbolji način da te zaštititi taj da ušutka svojega paža i dvorsku damu. Već je spremna na to, razumije, i dao sam joj novac.

Progutam jecaj. — Dobro.

— I želio bih da se ponovo udaš. Odaberi dobrog čovjeka, nekoga tko će te voljeti i brinuti se za dječake, i budi sretna. Želio bih da budeš sretna.

Pognem glavu toliko nesretna da ne mogu niti govoriti.

— Ako saznaš da si trudna, morat ćeš napustiti Englesku, — zapovijeda. — Odmah reci majci. Razgovarao sam s njom i ona zna što treba učiniti. Burgundski vojvoda zapovijeda cijelom Flandrijom i dat će ti kuću samo za tebe, zato što je rođak tvoje majke i iz ljubavi prema meni. Rodiš li djevojčicu, možeš pričekati povoljnije okolnosti, dobiti pomilovanje od Henryja i vratiti se u Englesku. Ako ostanesh godinu dana, bit ćeš uzbuđujuće ozloglašena; muškarci će poludjeti za tobom. Bit ćeš lijepa udovica mrtvoga prisvajачa prijestolja. Uživaj u svemu tome zbog mene, molim te. Ali rodiš li sina, to je onda nešto sasvim drugo. Moj sin bit će prijestolonasljednik. Nasljednik loze Yorka. Morat ćeš ga zaštititi. Možda ćeš ga morati skrivati dok ne postane dovoljno star da zatraži svoja prava. Može živjeti pod lažnim imenom; može živjeti sa siromasima. Ne budi lažno ohola. Sakrij ga na sigurno dok ne bude dovoljno star i dovoljno snažan da zatraži svoje nasljedstvo. Moja braća Richard i George bit će njegovi ujaci i zaštitnici. Možeš imati povjerenja u njih, oni će štiti mojeg sina. Može se dogoditi da Henry i njegov sin umru mladi i onda će tvoj sin biti jedini nasljednik engleske krune. Ne računam onu Lankasterku, Margaret Beaufort. Moj sin treba naslijediti prijestolje. Želim da on bude na prijestolju uspije li ga osvojiti, ili ako ga Richard i George osvoje za njega. Razumiješ li? Moraš sakriti mojeg sina u Flandriju, na sigurno. On bi mogao biti sljedeći kralj iz kuće York. Moraš to učiniti zbog mene.

— Da, — odgovorim jednostavno. Shvaćam da moja tuga i strah za njega više nisu osobna stvar. Ako smo u ovim dugim noćima vođenja ljubavi začeli dijete, ono nije samo plod ljubavi, nego i prijestolonasljednik, pretendent na prijestolje, novi igrač u dugome, smrtonosnom suparništvu između dviju kuća: York i Lancaster.

— Nije ti lako, — govori primjećujući moje blijedo lice. — Potrudit ću se da se to ne dogodi. Ali, zapamti, zatrebaš li sigurno mjesto za mojega sina, tvoje utočište je Flandrija. A tvoja majka ima novac i zna kamo treba ići.

— Zapamtit ću, — kažem. — Vрати mi se.

Nasmije se. Nije to namješten, neprirodan smijeh, nego smijeh radosnoga čovjeka sigurnoga u svoju sreću i svoje sposobnosti. — Hoću, — kaže. — Vjeruj mi. Udala si se za čovjeka koji će umrijeti u svojem krevetu, po mogućnosti nakon što je vodio ljubav s najljepšom ženom u Engleskoj.

Ispružio je ruke, a ja sam krenula prema njemu i osjetila toplinu njegova zagrljaja. — Svakako to učini, — kažem. — A ja ću se pobrinuti da najljepša žena u tvojim očima budem uvijek ja.

Ljubi me, ali odsutno, kao da je u mislima već negdje drugdje, a onda se izvlači iz mojega zagrljaja. Otišao je od mene mnogo prije nego što je pognuo glavu kako bi prošao kroz vrata. A pred njima sam ugledala paža koji mu je doveo konja, spreman za pokret.

Potrčim van kako bih ga ispratila mahanjem, a on je već u sedlu i konj mu se propinje u mjestu. Velika je to kestenjastosmeđa životinja, snažna i moćna. Izvija vrat i pokušava se oduprijeti Edwardovoj čvrstoj ruci. Engleski kralj na svojemu velikome bojnemu konju izdiže se prema suncu i na trenutak i ja povjerujem da je nepobjediv. — Sretno! — povičem, a on me pozdravi, okrene konja i odjaše: zakoniti engleski kralj odlazi se boriti protiv drugoga zakonitoga engleskog kralja, a ulog u toj borbi je englesko kraljevstvo.

Stojim pozdravljajući ga podignutom rukom sve dok mi njegova zastava s bijelom ružom Yorka ne nestane iz vidokruga, a topot kopita njegova konja posve ne utihne, sve dok svaki dio njega ne ode od mene. U tom trenutku, na moje zaprepaštenje, iz sjene stabla iziđe moj brat Anthony. Vidio je sve što se događalo. Krenuo je prema meni.

— Kurvo, — reče.

Gledam u njega kao da ne razumijem značenje te riječi. — Što?

— Kurvetino. Posramila si našu kuću, i ime svoje i svojega jadnoga muža koji je poginuo boreći se protiv toga otimača. Neka ti Bog oprosti, Elizabeth. Iz ovih stopa idem reći ocu, a on će te smjestiti u samostan, ako te prije ne zadavi.

— Ne! — krenem prema njemu i uhvatim ga za ruku, ali on me grubo otrese.

— Ne diraj me, droljo. Misliš da želim tvoje ruke po sebi nakon što si plazila po njemu?

— Anthony, nije ono što misliš!

— Oči me varaju? — bijesan je. — Čarolija? Ti si Meluzina? Prelijepa božica koja se kupa u šumi, a onaj koji je upravo otišao vitez je što ti se zakleo na službu? Ovo mjesto je Camelot? Vaša ljubav časna? Ovo je poezija, a ne blatna kaljuža?

— I jest časna! — odgovaram.

— Ne poznaješ značenje te riječi. Drolja si i on će te prosljediti *sir* Williamu Hastingsu sljedeći put kad projašu ovuda, kao što čini sa svim svojim ostalim droljama.

— Voli me!

— To kaže svakoj od njih.

— Voli me. Vratit će mi se...

— To uvijek obeća.

Bijesna, zamahnem lijevom šakom prema njemu, a on se sagne očekujući udarac u lice. Onda ugleda odsjaj zlata ne mojem prstu i gotovo se nasmije. — To ti je dao? Prsten? Zar bi me trebao zadiviti taj zalog ljubavi?

— To nije zalog ljubavi, nego vjenčani prsten. Pravi prsten dan za vjenčanje. Vjenčali smo se. — pobjedonosno izgovorim te riječi, ali odmah se razočaram.

— Dragi Bože, prevario te je, — uznemireno povikne. Zagrlj me i pritisne mi glavu na svoja prsa. — Jadna moja sestro, jadna moja ludo.

Otimam se pokušavajući se osloboditi njegova zagrljaja. — Pusti me, nisam ničija budala. Što to govoriš?

Pogleda me s tugom u očima, ali usta mu se iskreću u gorak osmijeh. — Da pogodim, to je bilo tajno vjenčanje u privatnoj kapelici? Nije došao nitko od njegovih prijatelja i dvorana? Lord Warwick ne smije saznati? Mora li se vjenčanje držati u tajnosti? Trebaš li poreći da ste se vjenčali ako te itko pita?

— Da. Ali...

— Nisi udana, Elizabeth. Prevario te je. Bila je to lažna služba koja nema nikakvu vrijednost u Božjim očima. A ni u očima ljudi. Prevario te je bezvrijednim prstenom i lažnim svećenikom kako bi te odvuкао u krevet.

— Ne.

— To je muškarac koji se nada da će postati engleski kralj. Mora oženiti princezu. Neće oženiti neku prosjačku udovicu iz neprijateljskoga tabora, koja je stajala na cesti kako bi ga zamolila da joj vrati zemlju danu u miraz. Oženi li uopće Engleskinju, bit će to jedna od velikih dama lankasterskoga dvora, vjerojatno Warwickova kći Isabel. Neće oženiti djevojku čiji se otac borio protiv njega. Vjerojatnije je da će oženiti neku veliku europsku princezu, francusku ili španjolsku možda. Mora se vjenčati da bi sebe osigurao na prijestolju, da bi stekao saveznike. Neće oženiti ljepoticu iz ljubavi. Grof Warwick nikada to ne bi dopustio, a on nije takva budala da bi išao protiv svojih interesa.

— Ne mora raditi ono što lord Warwick želi! On je kralj.

— On je Warwickova marioneta, — reče moj brat okrutno. — Lord Warwick odlučio ga je poduprijeti, jednako kao što je Warwickov otac podupro Edwardova oca. Bez Warwickove potpore, ni tvoj ljubavnik ni njegov otac ne bi uspjeli Edwarda postaviti na prijestolje. Warwick je veliki spletkar, on stvara kraljeve i učinio je tvogega ljubavnika kraljem Engleske. Možeš biti sigurna da će odabrati i kraljicu. On će Edwardu izabrati ženu, a Edward će ga poslušati.

Toliko sam zaprepaštena da ne mogu izgovoriti ni riječ. — Ali nije. Ne može. Edward se vjenčao sa mnom.

— Predstava, igrarija, ništa više.

— Nije bilo tako. Imali smo svjedoke.

— Koga?

— Majku, za početak, — naposljetku kažem.

— Našu majku?

— Ona i Catherine, njezina dvorska dama, bile su nam svjedokinje.

— Zna li otac? Je li on bio tamo?

Odmahnem glavom.

— Eto vidiš, — kaže. — Tko su ti tvoji silni svjedoci?

— Majka, Catherine, svećenik i dječak koji je pjevao, — odgovorim.

— Koji svećenik?

— Neki kojega ne poznajem. Kralj mu je zapovjedio da dođe.

Slegne ramenima. — Ako je uopće bio svećenik. Prije će biti da je neki nazoviglumac koji je kralju činio uslugu. Čak i ako jest zare-

đen, kralj može zanijekati da je vjenčanje pravovaljano, pa imaš riječ triju žena i dječaka protiv engleskoga kralja. Sasvim dovoljno da vas tri uhite pod nekom optužbom i zadrže u zatvoru godinu dana ili koliko mu bude potrebno da oženi princezu koju odabere. Izigrao je i tebe i majku; napravio je budale od vas.

— Kunem ti se da me voli.

— Možda te i voli, — složi se. — Kao što možda voli svaku ženu koju je odveo u krevet, a njih je na stotine. Ali što kada bitka završi i on se bude vraćao kući, a na cesti ugleda drugu ljepoticu? Zaboravit će te u trenu.

Dlanom prijeđem po licu i shvatim da je mokro od suza. — Ispričat ću majci što si mi rekao, — slabašno kažem. Time sam mu prijetila u djetinjstvu, ali ni onda se toga nije bojavao.

— Pođimo zajedno. Neće biti sretna kada shvati da su je prevarom naveli da si osramoti kći.

U tišini hodamo šumom, pa preko brvna. Dok prolazimo pokraj velikoga jasena, bacam pogled na njegovo deblo. Nema više omotane niti; nema nikakvoga dokaza da je ondje ikada postojala magija. Ostao mi je samo mali, zlatni prsten u obliku krune koji možda ne znači ništa.

Majka je pokraj kuće, u vrtu. Kada je ugledala mene i brata kako joj uporno šuteći prilazimo, ispravila se držeći u ruci košaru s biljem i pričekala da dođemo do nje, očekujući nevolje.

— Sine, — pozdravi mojega brata. Anthony klekne kako bi primio njezin blagoslov, a ona položi ruku na njegovu plavu kosu i nasmiješi mu se. On ustane i stavi njezin dlan u svoj.

— Mislim da je kralj lagao tebi i mojoj sestri, — kaže izravno. — Svadbeni obred održao se u tajnosti i nitko tko ima ikakav autoritet nije se ondje našao. Mislim da je dogovorio lažni obred kako bi je odveo u krevet i zanijekat će da su se vjenčali.

— A da? — upita ga smireno.

— Da, — odgovori. — I to nije prvi put da je održao lažno vjenčanje kako bi odvuкао damu u krevet. Ta mu je igra poznata, a žena je završila s kopiletom i bez vjenčanoga prstena.

Moja mati veličanstveno slegne ramenima. — Njegovi prijašnji postupci njegova su stvar, — kaže. — Ali ja sam vidjela da se vjenčao s Elizabeth i da je proveo noć s njom i kladila bih se da će se vratiti i zatražiti svoje pravo na nju.

— Nikada, — Anthony jednostavno odgovori. — I bit će upropaštena. Ako je trudna, bit će do kraja osramoćena.

Majka se nasmiješi gledajući njegovo ljutito lice. — Kada bi ti bio u pravu, njezini izgledi zaista bi bili vrlo loši, — složi se.

Okrenem glavu od njih. Prije samo nekoliko trenutaka dragi mi je objašnjavao kako da zaštitim njegova sina. Sada to dijete opisuju kao moju propast.

— Idem do svojih sinova, — hladno im kažem. — Ne želim o tome slušati i neću o tome razgovarati. Vjerna sam mu i on će biti vjeran meni, a vi ćete požaliti što ste sumnjali u nas.

— Ti si budala, — kaže moj brat ravnodušno. — Barem mi je zbog toga žao. — A majci kaže, — Kockala si se njome, bila je to vrhun-ska igra, ali ulog, njezin život i sreću, stavila si na riječ ozloglašenoga lažljivca.

— Možda, — odgovori majka nepokolebano. — Ti jesi mudar čovjek, sine moj, filozof, ali neke stvari znam bolje od tebe, čak i sad.

Odlazim. Nijedno od njih dvoje ne zove me da se vratim.

Moram čekati, cijelo kraljevstvo opet mora čekati dok ne dozna koga će pozdravljati kao kralja, tko će upravljati zemljom. Moj brat Anthony šalje čovjeka na sjever da nam donese novosti, a onda svi čekamo da se vrati i kaže je li bitka počela i je li sreća ostala na strani kralja Edwar-da. Napokon, u svibnju, Anthonyjev sluga vratio se kući i rekao da je stigao do dalekoga sjevera, blizu Hexhama, i sreo čovjeka koji mu je ispričao sve o tome. Strašna, krvava bitka. Oklijevajući stojim na vratima; želim znati ishod, a ne pojedinosti. Više ne moram vidjeti bitku da bih je mogla zamisliti — postali smo zemlja naviknuta na priče s bojišta. Svi su već čuli za vojske postavljene na svojim položajima, ili vidjeli napad, pa uzmicanje i onda kratak predah dok se vojske ne prerasporede. Svi poznaju nekoga tko je bio u gradu kroz koji su proš-li vojnici pobjedničke vojske spremni pijančevati, pljačkati i silovati; svi znaju priče o ženama koje trče u crkvu kako bi ondje pronašle utočište i koje dozivaju upomoć. Svi znaju da su ti ratovi rastrgali našu zemlju, uništili blagostanje, prijateljstvo među susjedima, povjerenje u strance, bratsku ljubav, sigurnost cesta, ljubav prema kralju, a ipak, čini se da ništa ne može zaustaviti borbe. Nastavljamo tražiti konačnu pobjedu i

pobjedničkoga kralja koji će donijeti mir, ali ni pobjeda ni mir ne dolaze i nikako da se utvrdi čije je kraljevstvo.

Anthonyjev glasnik prelazi na stvar. Vojska kralja Edwarda uvjerljivo je pobijedila. Lankasterske sile su preusmjerene, a kralj Henry, jadni, izgubljeni kralj Henry koji čak ni kada je u svojoj palači u Westminsteru ne zna točno gdje je, pobjegao je u vrištine Northumberlanda, bez slugu, bez prijatelja, čak i bez sljedbenika, kao graničarski pobunjenik mahnit poput vrane. Na njegovu glavu raspisana je ucjena, kao da je odmetnik.

Njegova supruga, kraljica Margareta Anžuvinska, nekad najdraža prijateljica moje majke, pobjegla je u Škotsku s kraljevićem, njihovim nasljednikom. Pobijeđena je, a njezin je suprug svladan. Ali svi znaju da neće prihvatiti poraz, kovat će spletke i urote u korist svojega sina, baš kao što je Edward meni rekao da ih kujem u korist našega. Neće prestati dok se ne vrati u Englesku i dok rat opet ne počne. Neće prestati dok joj muž i sin ne budu mrtvi i dok više ne bude imala nikoga koga bi mogla postaviti na prijestolje. To u ovoj zemlji znači biti engleska kraljica. Tako je već gotovo deset godina, otkad je njezin suprug postao nesposoban vladati, a njegova zemlja postala kao preplašeni zec koji, bačen pred čopor lovačkih pasa, bježi amo-tamo. Još gore, znam da će tako biti i meni vrati li se Edward kući i imenuje li me svojom kraljicom pa dobijemo sina nasljednika. Mladić kojega volim postat će kralj nesigurnoga kraljevstva, a ja ću morati tražiti pravo da budem kraljica.

I došao je. Javlja mi da je pobijedio u bitki i slomio opsadu dvorca Bamburgh, i da će doći kada njegova vojska krene na jug. Doći će na večeru, piše mojemu ocu, a u privatnoj poruci za mene kaže da će prespavati.

Pokazujem poruku majci. — Možeš reći Anthonyju da mi je muž vjeran, — kažem.

— Neću mu ništa govoriti, — odgovara ne pokazujući preveliku želju da mi pomogne.

Otac se uspijeva zadovoljiti mogućnošću pobjednikova posjeta. — Dobro smo učinili kada smo mu dali svoje ljude, — kaže mojoj majci. — Bog te blagoslovio zbog toga, ljubavi. On je pobjednički kralj i ti si nas još jednom svrstala na pobjedničku stranu.

Ona mu se nasmiješi. — Kao uvijek, i ovaj je put ishod mogao biti drugačiji, — kaže. — Uostalom, Elizabeth mu je zavrtjela glavom. Nju dolazi vidjeti.

— Imamo li sušene govedine? — otac upita. — John, dečki i ja otići ćemo sokolariti i donijet ćemo vam nešto divljači.

— Pripremit ćemo mu dobru večeru, — uvjerava ga. Ali ocu ne govori da ima veći razlog za slavlje. Ne govori mu da se engleski kralj vjenčao sa mnogom. Šuti, pa se pitam misli li i ona da me izigrao.

Ne može se naslutiti što majka misli ni kada ga pozdravi naklonom. Ne pokazuje prisnost kakvu bi žena mogla pokazivati prema svojem zetu. Ali nije ni hladna, a sigurno bi bila kada bi mislila da nas je izigrao. Zapravo, pozdravlja ga kao pobjedničkoga kralja, a on nju kao damu, nekadašnju vojvotkinju. Oboje se odnose prema meni kao prema omiljenoj kćeri.

Večera je uspješna kao što i mora biti, s obzirom na to da je moj otac razmetljivo uzbuđen, majka otmjena kao uvijek, moje sestre uobičajeno zadivljene, a braća tiha u suspregnutome bijesu. Kralj se oprostio s mojim roditeljima i odjaše kao da se vraća u Northampton, a ja se ognem ogrtačem i otrčim stazom do lovačke kuće pokraj rijeke.

Stigao je prije mene. Njegov je bojni konj u staji, a paž u sjeniku. Edward me bez riječi zagrli. Ni ja ne govorim. Nisam toliko glupa da bih voljenoga muškarca dočekala riječima sumnje i prigovorima. Osim toga, kada me dotaknuo željela sam samo njegov dodir; kada me poljubio, željela sam samo njegove poljupce; i sve što sam željela čuti bile su najslađe riječi na svijetu, kada kaže: — Krevet, ženo.

Ujutro češljam kosu pred malim srebrnim zrcalom i pričvršćujem je iglom. On stoji iza mene, gleda me i ponekad uzme pramen zlatne kose pa ga omota oko prsta da vidi kako svjetluca na suncu. — Ne pomažeš, — smiješeći se govorim.

— Ne želim pomoći, želim te spriječiti. Obožavam tvoju kosu, volim kada je raspuštena.

— A kada ćemo objaviti da smo se vjenčali, gospodaru? — pitam gledajući u odraz njegova lica u zrcalu.

— Ne još, — odgovara brzo, prebrzo: to je pripremljen odgovor. — Lord Warwick odlučan je u tome da oženim princezu Bonu Savojsku kako bih nam osigurao mir s Francuskom. Trebam vremena da mu kažem da se to ne može dogoditi. Morat će se naviknuti na tu pomisao.

— Nekoliko dana? — pitam.

— Prije tjedana, — izmotava se. — Bit će razočaran, a i tko zna koliko je mito morao uzeti da bi došlo do tog braka.

— Nije odan? Potkupljen je?

— Ne. Ne on. On uzima francuski novac, ali ne da bi me izdao: mi smo kao jedno. Poznajemo se od djetinjstva. Naučio me boriti se na viteškim turnirima, dao mi je moj prvi mač. Njegov otac bio mi je poput vlastitoga. Zaista, on mi je kao stariji brat. Ne bih se borio za svoje pravo na prijestolje da on nije bio uz mene. Njegov je otac doveo mojega do prijestolja i učinio ga nasljednikom engleskoga kralja, a zauzvrat me podupro Richard Neville. On je moj veliki mentor, moj veliki prijatelj. Naučio me gotovo svemu što znam o ratovanju i vladanju kraljevstvom. Treba mi vremena da mu kažem za nas i objasnim da ti nisam mogao odoljeti. To mu dugujem.

— Toliko ti je bitan?

— Najvažniji čovjek u mojem životu.

— Ali reći ćeš mu, odvest ćeš me na dvor, — pokušavam zvučati bezbrižno. — I predstaviti me ondje kao svoju ženu.

— Kada dođe vrijeme za to.

— Smijem li barem reći ocu, tako da se možemo otvoreno sastajati kao muž i žena?

Nasmije se. — Onda možeš reći i gradskome oglašivaču. Ne, ljubavi moja, moraš još neko vrijeme čuvati našu tajnu.

Uzmem visoki ures za glavu preko kojega pada veo i zavežem ga. Od njegove težine boli me glava.

— Vjeruješ mi, zar ne, Elizabeth? — milo upita.

— Vjerujem, — lažem. — Potpuno.

Anthony stoji pokraj mene dok kralj odlazi na svojem konju, pozdravlja ga podignutom rukom, lažno se smiješeći. — Ne ideš s njim? — sarkastično me upita. — Ne ideš u London kupiti novu odjeću? Neće te službeno predstaviti na dvoru? Nećeš doći na misu za Dan zahvalnosti kao kraljica?

— Mora reći lordu Warwicku, — odgovorim. — Mora mu objasniti.

— Lord Warwick će objasniti njemu, — zaključi moj brat bezobzirno. — Reći će mu da si kralj Engleske ne može priuštiti da oženi

ženu iz puka, da nijedan engleski kralj ne bi oženio ženu kojoj se ne može dokazati da je djeвица. Nijedan engleski kralj ne bi oženio Engleskinju bez podrijetla i bogatstva. A tvoj predragi kralj objasnit će da tome vjenčanju nije svjedočio nijedan lord ili službenik dvora, da njegova nova žena nije čak ni rekla svojoj obitelji i da prsten nosi u džepu te će se obojica složiti da se taj brak može zanemariti, kao da i nije sklopljen. Kao što je već činio, tako će učiniti i sada i sve dok u kraljevstvu bude lakovjernih žena, dakle zauvijek.

Okrenem se prema njemu i on ugleda bolni izraz na momemu licu te me prestane podbadati. — O, Elizabeth, kako to izgledaš!

— Nije me briga hoće li me priznati, budalo jedna, — planem. — Nije u pitanju moja želja da budem kraljica, čak više nije u pitanju ni želja za časnom ljubavlju. Luda sam za njim. Ludo sam zaljubljena u njega. Pošla bih k njemu kad bih bosonoga morala hodati. Reci mi da sam jedna od mnogih. Baš me briga! Više mi nije stalo ni do mojega imena ni do ponosa. Dok god budem mogla još jedanput ga imati, to je sve što želim, samo to da ga volim; želim biti sigurna samo u to da ću ga opet vidjeti i da me voli.

Anthony me zagrl i potapša po leđima. — Naravno da te voli, — kaže. — Koji te muškarac ne bi volio? A ako te ne voli, onda je budala.

— Volim ga, — kažem očajno. — Voljela bih ga i da je nitko i ništa.

— Ne bi, — nježno kaže. — Ti si prava kći svoje majke, nemaš uzalud krv božice u sebi. Rođena si da postaneš kraljica i možda će sve ispasti dobro. Možda te voli i bit će uz tebe.

Nagnem glavu kako bih mu promotrila lice. — Ali ti u to ne vjeruješ.

— Ne, ne vjerujem, — iskren je. — Zapravo, mislim da ga više nećeš vidjeti.